

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

6 (435), 7—13 лютого 2008

Фото Тамари Федяй

ЧИТАЧІ ПОСТАВЛЯТЬ НАМЕТИ

● **ГАРЯЧА ТЕМА**

Валентина ДАВИДЕНКО

Київ — батьківщина першої на теренах Європи бібліотеки, заснованої Ярославом Мудрим. Я писала б про це на рекламних щитах чи банерах замість нав'язливої реклами у нашому місті, де сьогодні 138 бібліотек. І рейдерський напад серед білого дня: спроба захопити приміщення відділу нових комп'ютерних технологій головної публічної бібліотеки імені Лесі Українки. Чому за першим сигналом на її захист став голова Українського фонду культури поет-академік Борис Олійник та відомий український письменник Микола Сом, які одразу передали лист Президенту, а не міська влада, сподівалася дізнатися на прес-конференції, що відбулася вже після кількох спроб виселення бібліотеки. Голова управління культури Києва Світлана Зоріна, як стало зрозуміло, знає про всі митарства цього колективу в протистоянні з нападниками. І висловилося слушно: "Ми не можемо називати столицю європейським містом, якщо там не буде дуже гарної сучасної бібліотеки. І справді, в плані міста є будівництво бібліотеки. Якби не Євро-2012 (що теж дуже важливо для Ки-

єва й України), то до 2012 року цю бібліотеку побудували б. З 1972-го бібліотека розташовується в цьому приміщенні, 1995-го було прийнято закон про бібліотеку і бібліотечну справу, адже інакше неможливо було б зберегти бібліотечну мережу Києва. У законі записано, що у випадку приватизації будівель, споруд, приміщень, де розташовані бібліотеки, що є у державній або комунальній власності, та за відмови власника надавати займані бібліотеками будівлі, органи, що приймають рішення про приватизацію цих будівель, споруд забезпечують бібліотеки будівлями, приміщеннями, збудованими за спеціальними проектами, або іншими упорядкованими приміщеннями, що відповідають умовам обслуговування користувачів бібліотек і зберігання бібліотечних пунктів. 1996 року ВАТ "Укргазпроект" приватизувало, незважаючи на цей закон, приміщення. На той час Фонд держмайна міг би відокремити бібліотеку і залишити в комунальній власності. Але приватизація відбулася таким чином, що це майно також приватизувало ВАТ "Укргазпроект". Однак було підписано договір довгострокової оренди, за яким бібліотека повинна розташовуватися у цьому приміщенні доки, поки місто не збудує нового. Ця орен-

да тривала до грудня 2007 року. Тоді ж директор отримала повідомлення, що угода розривається, і бібліотека повинна залишити приміщення. ВАТ "Укргазпроект" кілька разів змінило власників і, звичайно, порушує законодавство, тому що приватизація була надана з правом довгострокової оренди. Ми звертаємося до всіх, щоб бібліотека розташовувалася тут, доки не збудують нового приміщення".

З'ясував суть справи, за його ж словами, і секретар Київради Олесь Довгий, який приїхав на зустріч із журналістами: "Учорашня подія — та крапля, яка переповнює чашу терпіння. Як представник київської влади я десяток разів зустрічався з представниками всіх національних спілок, ми наклали табу на будь-яке виселення не тільки бібліотек, а й творчих майстерень. Є відповідний указ Президента, рішення Київської міськради, що будь-яке відселення, відчуження майстерні, бібліотеки, галереї, соціально спрямованого закладу можливе лише за письмової згоди голови спілки, з розумінням того, що структура переселяється в поліпшені умови. Попри ці наші рішення, здається, діє якась провокативна база, група шкідників, яка дестабілізує ситуацію задля дискредитації влади. Гарантую, що доки є нинішня влада і я депутат, жодної дії до цієї бібліотеки і до будь-якої іншої не буде вчинено. Якщо потрібно, буде наша охорона — моя особиста, намети нашої політичної сили. Дивно, що коли такі дії відбуваються, немає жодного з опозиціонерів. А після того вони одразу з'являються зненацька, як завжди, з телекамерами. Розглядаю це як провокацію. Я з'ясував суть питання, і хоч Фонд держмайна погоджував цю ситуацію, я вже направив звернення до глави уряду, до голови Фонду держмайна накласти вето, щоб не допустити ніяких змін у становищі бібліотек, окрім як на краще. Я особисто буду гарантом цього. У матеріалах про приватизацію, які ми подивилися, є дуже багато питань до власників будівлі".

Завершив свій виступ секретар міськради пропозицією працівникам бібліотеки посилати всіх, хто зазіхатиме на це приміщення. Після паузи весело уточнив: "до мене... Я розберуся". На жаль, ні він, ні голова управління культури запитань від журналістів не чекали, переадресувавши

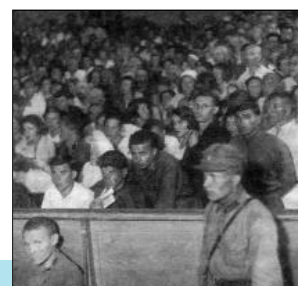

Фото Тамари Федяй

Письменник Михайло Шевченко аргументує рядками закону

Закінчення на с. 8

ВОЛОДИМИР ЯВОРІВСЬКИЙ ПРО ДОНБАС

4-5

"ПРОСВІТА" ДАВНЯ І СЬОГОЧАСНА

6-7

ОПАЛЬНИЙ ГЕНДИРЕКТОР ХОРТИЦІ

9

СИН ПРО ОЛЕГА ОЛЬЖИЧА

12

Добровільні пожертви

"На Кобзареву Церкву":

МБФ "Українська Родина"

Р/р № 26045200145101

в Подільській філії АКБ "Київ",

МФО 320401 ЗКПО 21709106

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 834 194 грн. 50 коп.

“Щоб не потерпати безпросвітно,
вивулканіймо всі сили для
самоврядування”.

НАША КНИГА

Вадим ПЕПА,
м. Київ

Вражаючі факти патріотизму зближують в історії людства. Римський юнак Гай Муцій Сцевола спалив праву руку на вогні, щоб показати ворогам мужність особисту й своїх одноплемінників. Триста спартанців на чолі з легендарним царем Леонідом зупинили в Фермопільському проході багатотисячну армію персів і, вірні клятві, не похитнулись, билися до останнього подиху.

А наша козацька доба! Підштовхувана й підживлювана панівними колами всієї Західної Європи, польська шляхта хапала за горло одвічних господарів землі, де, як вона уявляла, ріки течуть молоком і медом. І що ж залишалося волелюбним? Відроджувалися після невпинних навал кочових орд із бездонних нутровищ Азії, після хижого гунського пришестя, після вторгнень готів, після нападів аварів, після засилля варягів, після зміїних вповзань у саму душу Візантійської імперії, піднялися, як безсмертник, після трьохсотлітнього потопа татари-монгольських кочовиків. Не дали себе на поталу звірячому загарбництву бусурманів Оттоманської імперії. Воскресали, як фенікс із попелу, всупереч найстрашнішим напастям у жорстокій юдолі земній. І що ж? Знову нагинати голову? Уже в осоружне шляхетське ярмо?

На майданах міст і сіл, на базарах, де велелюддя, лунає з уст відчайдухів, які відважилися лізти в саме пекло, клич: “Хто хоче за віру християнську бути посадженим на палю, хто хоче бути четвертованим, колесованим, хто готовий витерпіти всілякі муки за святий хрест, хто не боїться смерті — приставай до нас. Не треба боятися смерті — від неї не вбережешся. Таке козацьке життя”.

Останнім часом такі блюзнірські вали антинародної пропаганди накривають Україну, що розвивається навіть святе поняття патріотизму. В інших державах його всіляко утверджують, а в нашій дискредитують. Найвищих рангів чиновники, в руках яких — управління духовною сферою, не перепустять через губу слова, щоб не огудити світлі національні поривання будь-яких часів.

Лицарі волі, вилітаючи з орлиних гнізд — Запорозьких Січей — уберегли українську землю, її народ від згуби, від завоювання бусурманів. У кого повернеться язик заперечити, що без козацького спротиву здиміла б і пам’ять про Україну? А під рукою нинішньої влади, яка здавна у перовпрестольному Києві, не було б ні вугільного Донбасу, ні криворізьких покладів залізної руди, ні херсонських угідь, ні водних плес Миколаєва для суднобудівництва, ні цілющих кримських оздоровниць... З Микитинської Січі, з Низу, де Лиман, Богдан Хмельницький піднімав пригноблений люд на самоутвердження в своїх святих правах, розламав огорожі колоніального існування, забезпечив самозбереження України й, за великим рахунком, її теперішнє право на самоутвердження.

І який же уклін пам’яті гідних героїчної слави предків? Засліплені наживою торбохвати набивають калитки мільярдами з експлуатації корисних копалин, проголошуючи захищене жертвовою відвагою українського народу вже не Україною, а безнаціональним конгломератом. Невтямки недалекоглядним, що без України й самі згинуть, як обри.

Було ж, що 1917 р. міжнародний капітал

НОВЕ ПРО ПРЕМІЮ ІМ. ВІКТОРА БЛИЗНЕЦЯ

Літературна премія “Звук павутинки” (імені Віктора Близнеця), яку кілька років тому заснував Освітній фонд ім. Ярослава Мудрого, перейшла до Ліги українських меценатів та редакції газети “Освіта України”.

Премію присуджують за ті твори для дітей і юнацтва, які стали справжніми художніми відкриттями. Ім’я лауреата премії називають щороку до дня народження Віктора Близнеця — 10 квітня. Розмір премії щороку визначають окремо.

Співголови журі премії — Юрій Кузнецов, член-кореспондент Академії педагогічних наук України, головний редактор газети “Освіта України”, та Михайло Слабошпицький, виконавчий директор Ліги українських меценатів, секретар ради Національної спілки письменників України.

Прес-служба
Ліги українських меценатів

ДУША ПАТРІОТИЧНА

Василь Василяшко

привіз у заплomboваному вагоні верховодів на одну шосту Земної кулі. За недомислу корінних верств міжнародним проїдисвітам вдалося роздмухати хоч і не світову пожежу, та не менш кровопролитні громадянські війни. Впустили “усобищ лютою змію” й ціле століття забамбулювали голови нерозумних. Та понад хитромудрі зусилля лопнуло, як мильна бульбашка. Спадає полуда з очей. У круговир’ї глобалізації, якщо не прозріти, то потягне на дно. Гляньмо, за словом великого Кобзаря, “смілим орлім оком”. Чи й не від того одна з причин наших лих, що в Москві, Санкт-Петербурзі — Петрограді — Ленінграді за всіх віків правителі були, м’яко кажучи, не прослов’янськими. А більше навпаки. То як же могло сповнюватися пророче Шевченкове — “Щоб усі слав’яне стали Добрими братами”? За рівноправним самоутвердженням сусідів — майбутнє. А зазіхання на зверхність за не власної природи напоумлюваннями підривають сили обопільно.

“Якби-то, — думаю, — якби Не похилилися раби...” Уже ж двадцять перше століття. Розвіюється морок. Відступає темінь. Набирає сили епоха розуму. Чи не пора вже масам не показувати пальцями тільки на владу імущих, а на себе подивитися в дзеркало? На що здатні у визначеннях своїх святих прав, те й маємо. Хто не хилиться, того не зігнуть.

Після Богдана Хмельницького розтерзана й розділена Україна жила під чужою зверхністю. Їй нав’язували неправди й несправедливості у всіх сферах буття. Життя за своєю природою суворе й складне. А під п’ятою супостатів — нестерпне. Щоб не потерпати безпросвітно, вивулканіймо всі сили для самоврядування.

Наш світогляд спотворюють невпинні потоки антиукраїнської на нашій же рідній землі пропаганди. Усупереч облудному мусимо усвідомлювати, що для України рятівна тільки правда. Кожний її вияв — як ковток озону в грозу. Тож привертаю увагу до книжки лауреата премії імені Лесі Українки **В. Василяшка “Відроджуймось — не перероджуймось”**, яку нещодавно випустило київське видавництво “Вітчизна”.

Переднє слово — щире звернення до читачів академіка НАН України М. Жулинського підкреслює важливість поданого автором і розкриває основне: “Друже! Якщо болить тобі доля культури, майбутнього української нації, доторкнися серцем до виношених,

Надія ОНИЩЕНКО,
м. Ніжин

Освітньо-пізнавальний часопис про Україну та українців діаспори “Український дім” видає Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Понад п’ятдесят українських осередків у Росії й Білорусі, Латвії й Казахстані, Литві й Естонії, в Австралії, Америці та Канаді, в Аргентині та Німеччині раз на два місяці з цікавістю читають повідомлення про життя на етнічній батьківщині.

Число 27—28 за 2007 рік відкривається рубрикою “Силуети українських особистостей”, яка знайомить з видатним нащадком українських козаків, уродженцем Ніжина Юрієм Лисянським. У радянські часи його

ширих роздумів Василя Василяшка про мову, до живого пульсу його енергетичних віршів, цікавого дослідження про феномен Тараса Шевченка, переймись утвердженням рідної мови, надихнись незламністю Василя Стуса, дивосвітом чарівника слова, незабутнього Дмитра Білоуса”.

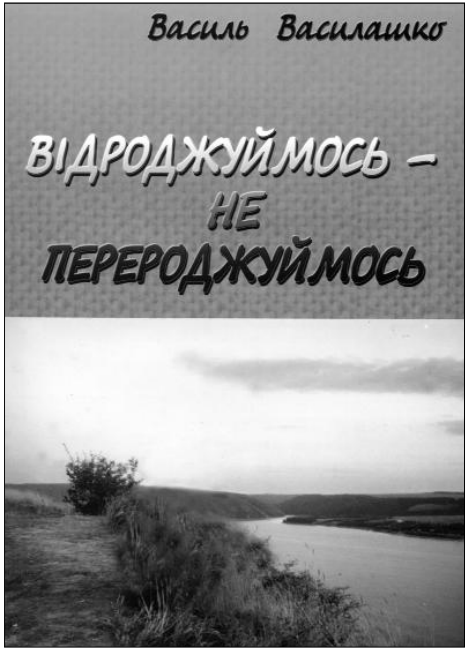
Знаково, що вчений з Національної академії наук наголошує: “Хай на патріотизм, з уроками перемог і поразок, краще попрацює й історія краю”, вказуючи на унікальну археологічну пам’ятку “з архівом настінних розписів у 62 гротах Кам’яної Могили XII—III тисячоліть до н. е.” та на вияви “дивовижної, ймовірно, й праукраїнської, культури Трипілля”.

Ті давні періоди досі не досліджено й не оцінено належним чином. Законодавці офіційної моди не хочуть бачити праукраїнських слідів у найвіддаленішому минулому. Бідолашна висока наука, затьмарена облудними методологіями, які насаджували прислужники фальші, перевезеної за срібняки міжнародного капіталу через кордони до одурманеної Росії.

А як же наблизитись до істини? Чи не напрошується само собою об’єктивне? І, звичайно ж, на основі спільних здобутків історії, археології, антропології, мовознавства, етнографії, фольклористики, краєзнавства. Від перевоз’яви людини на досі етнічних українських землях, неперервно і знищено снується нить українського роду. А з ним невіддільно і невідривно розвивається його мова. Хіба ж це не вгадується в залишках Мезинської стоянки людини пізнього палеоліту? А тому осідку — понад двадцять тисяч років.

Словниковий запас української мови настільки багатий, розмаїтий, розвинений, досконалий, і доходиш висновку, що наша мова — це дивовижно щедрий плід тисячоліть розвитку з вуст незнищеного народу, який справіку на своїй, ні в кого не віднятий, не загарбаній землі. За хитромудрим заміром Візантійської імперії упродовжувана за підказкою ромеїв владу імущими варязького розливу церковнослов’янська мова хапала за горло народну українську. І задушила б, якби коріння від природи даного не всотувало соки нащадка світу.

Тільки як же до цього схилитися тим стовпам нашої офіційної науки, на протрухлих постулатах яких досі тримаються шкільні й вузівські підручники, та й титуловані академічні видання. Звичайно, простіше сповіду-

ПІД ДАХОМ «УКРАЇНСЬКОГО ДОМУ»

представляли як російського мореплавця, учасника першої російської навколосвітньої подорожі 1803—1806 років на кораблях “Надежда” і “Нева” разом з Іваном Крузенштерном. Але архівні документи засвідчують українське походження російського офіцера, який саме в Ніжин передав свої мемуари про похід і де тепер можна побачити позначене ним місто його народження в сім’ї ніжинського протоієрея Федора Лисянського.

Не менш колоритна і постать майстра українського слова Пантелеймона Куліша, чий роман “Чорна рада” історично пов’язаний з нашим містом.

Шанувальників поезії захопить “Світ таї-

вати без зайвих клопотів, що людство — від Адама і Єви. А “по-науковому” — що в Африці з’явилася перша людина, а далі через оази, де тепер Єрусалим, прийшла в Європу й залишила виразні сліди як неандерталець. А взяти на себе труд розглянутися та з’ясувати, що не якийсь там обраний закуток планети, а Земна куля — коліска людства — не вже надміру обтяжливо?

Поміркуймо: чи ж археологічні відкриття, особливо останніх десятиліть і на різних континентах не підводять-таки до істини? А саме — що певного періоду людина з’явилася в різних куточках Земної кулі, і на неміряних обширах, а не на якомусь загумінку.

Трипільська культура — прамати української духовної сутності. Від її розквіту — подзвін календарно-обрядової поезії, досі збережених колядок і щедрівок, веснянок, купальських, обжинкових — усіх не перелічити — пісень. А ще — прислів’я, приказки, примовки, нев’янучі образні вислови, закликання, ворожіння, нашіптування, повір’я, забобони...

А загалом — зав’язь світосприймання, вірувань, звичаїв. Духовна основа, фундамент народної душі й серця — з Трипільської культури. Без цієї міцної укоріненості у вічність чи міг би знов і знов відроджуватися наш народ, підніматися до життя, як безсмертник з-під копит монгольських коней, верблюдів, ослів та іншої скотини.

Авторська позиція у книжці Василяшка заявлена чітко. Це синівський підхід до минулого, синівський погляд на історію рідної України, щире уболівання за її долю, за її подальший розвиток. Сповідувана й представлена автором правда — у дбайливо дібраному фактичному матеріалі. Він багатющий. І все — незаперечне, розширює обрії пізнання, прислужиться патріотично налаштованим читачам і спонукатиме упереджених до переоцінок хибних уявлень.

Радив би вчителям, викладачам середніх спеціальних і вищих навчальних закладів звертатися до книжки, про яку йдеться, бо не завжди під рукою раритетне джерело, щоб почерпнути залучене до цього видання: “Ключевський, відомий російський історик, на запитання: “Якою мовою розмовляли в Київській Русі?” — відповів: “Такою, як нині розмовляють малороси”. Вартий якомога ширшого оприлюднення витяг з виданої 1880 р. в Одесі праці “Древность малоросийского языка” орієнталіста М. Красуцького, якого аж ніяк не звинуватити в націоналізмі: “Займаючись тривалий час вивченням арійських мов, я дійшов переконання, що українська мова старша не тільки від усіх слов’янських, не виключаючи так званої старослов’янської, а й від санскритської, грецької, латинської та інших арійських мов”.

Печуть мозок і не такі вже далекі події. “У 30-ті роки XX століття владою було вбито понад 200 кобзарів, носіїв музично-пісенної пам’яті нації...” Чи ось із одного з виступів академіка К. Ситника: “Я був у музеях Росії, Європи, Америки, Африки і ніде не бачив такого, як у Національному музеї історії України, стенду: “Із 325 українських письменників, яких друкували в 1930 році, після 1938 року друкували тільки 36”...

А між цими датами — страшніший від чуми 33-й рік. Подаючи неспростовні факти геноциду, прямим винуватцем якого була влада, автор з невимовною гіркотою підсумовує: “Отже, коли я чую заперечення Голодомору в “житниці Європи”, виправдання сталінських репресій, осуд українських націоналістів як співників фашистів, то здається, що сталіністи, українофоби і антидемократи досі безкарно ховаються в тіні Сталіна”.

Хоч би якою жорстокою була юдоль земна, та є ідеали, які не тьмяніють. У тому високо сяючому сузір’ї — патріотизм, відданість рідному народові, рідній землі. І це — вічне. Саме з ним облагороджується людство й утверджується гідне життя на білому світі.

ни Павла Романюка”, українця, що живе в Румунії. “У грудях Павла Романюка грає орган, бо він належить до поетів, що народжуються, живуть і стуляють очі тільки в світі таїні”, — пише про нього Степан Ткачук.

100-річчю з дня народження присвячена публікація добірки поезій Олега Ольжича.

Про українців Грузії розповідає Ганна Матвеева, директор тбіліської публічної школи № 41 імені Михайла Грушевського — тбіліського колегіуму Національного університету “Києво-Могилянська академія”. Це перший закордонний заклад, який виховує молоде українське покоління на чужих теренах.

ВШАНУВАЛИ ГЕРОІВ КРУТ

ОДЕРЖАТИ ДОХОДИ!

29 січня священники Київського патріархату відслужили молебень по загиблих під Крутами. З вітальними словами до присутніх звернули-

ся керівники Чернігівської області, народний депутат України Іван Заєць, Герой України Степан Хмара, академік Петро Кононенко та інші.

2 лютого до пам'ятника у Крутах прибув Президент України Віктор Ющенко. Члени військово-патріотичних клубів Києва, Одеси, Се-

вастополя, Гомеля, Москви відтворили бій між армією Муравйова і молодими патріотами України. Фоторепортаж **О. ШЕПНІВСЬКОГО**

Ніна ГНАТЮК

КВІТИ, ПОСІЧЕНІ В СІЧНІ

Молоді й літні люди, що заповнили залу Будинку вчителя того зимового вечора, були налаштовані на строгу урочистість, на вшанування пам'яті кількох сотень українських сміливців, які 90 років тому під станцією Крути хоробро протистояли більшовицькій навалі на Київ, боролися честь УНР. Майже всі вони полягли у нерівному бою. Та в історію Української держави триста юних лицарів увійшли не як жертви, а як переможці. Бо це справді була перемога духу, висока жертвенність в ім'я торжества свободи нації, утвердження молоді держави. І заклик не лише словом, а й зброєю, власною кров'ю захищати її.

До збірки “Крути”, яку впорядкували Осип і Надія Зінкевичі (видавництво “Смолоскип”), увійшли найрізноманітніші матеріали. Це історичні документи і статті відомих державних та громадських діячів, письменників, дослідників історії, художні твори, присвячені героям Крут, спогади тих небагатьох учасників бою, яким вдалося залишитися живими. Багато матеріалів, узятих з діаспорних джерел, публікуються вперше.

Книга містить унікальний анотований іменний покажчик авторів матеріалів та історичних осіб, причетних до бою під Крутами, а також найновішу бібліографію матеріалів про цей важливий епізод української історії, що досі відсутнє у серцях мільйонів болем, закликком не

лише пафосно любити Україну, а й зуміти власними грудьми боронити її землю, честь, місце на карті світу.

Засновник видавництва “Смолоскип”, упорядник книги “Крути” Осип Зінкевич говорив про високу патріотичну місію 300 героїв-крутян. Невже тих триста юнаків, яким було по 15—18 років, не хотіли жити так, як інші? Невже вони не хотіли вчитися, щоб потім служити рідній державі, захищатися, щоб дати життя наступним поколінням, досягати вершин у науці, літературі, мистецтві, військовій кар'єрі? Але вони відчули свою історичну місію, поклик віків, усвідомили, що Крути, під якими дали бій, — це перша після Полтави битва з Москвою. Вони добре знали, що за ними немає жодних українських армій, що їхня жменька не здобуде реальної перемоги над шеститисячною бандою Муравйова. Але були переконані, що для поневоленого століттями народу їхня смерть стане спокоєм, вона має сколихнути совість, душі рядових громадян і політичних провідників.

Крутяни виконали свою місію перед історією. Шкода лише, що і через 90 років сучасні покоління цілком не усвідомили, за яку Україну загинули ці безстрашні юнаки. У столиці Української держави майже не почуєш української мови. У більшості телепрограми — жодної української пісні, колядки. У газет-

них кіосках нерідко ховають якнайдалі українські газети і журнали.

Збірник “Крути” покликаний допомогти сучасній молоді зрозуміти, якою вона повинна бути, яке її поклонання і призначення в світі. Якщо покоління Осипа Зінкевича не змогло цього довести до кінця, то це має зробити покоління Олеся Донія.

Правозахисник, голова Українського ПЕН-клубу Євген Сверстюк розповів, як вшановували Героїв Крут у таборах радянські політ'язні. Подвиг цих юнаків зміцнював дух, допомагав переборювати голод і холод, вселяв віру в перемогу національної ідеї. Крути — це символ того, як треба обороняти національні святині, цитаделі духу, не дати московським зайдам топтати храми наших душ.

Народний депутат України Олександр Доній наголосив на тому, що слід сьогодні пам'ятати про уроки Крут, тобто дбати про інформаційну, економічну безпеку України. Ті, хто заявляє, що Чорноморський флот сусідньої Росії не піде з території України після 2017 року, — ворог української незалежності. Лужков відкрив 10 філіалів московських університетів у Севастополі й Криму. Хіба турботою про піднесення освітнього рівня української молоді це продиктовано? Йдеться про завоювання душ, умів нашої молоді, про русифікацію майбутнього. Ось над чим потрібно замислюватися українській владі.

Доктор історичних наук Володимир Сергійчук повідомив, що йому вдалося розшукати в архівах прізвища чотирьох учасників бою, які залишилися живими. Долі цих людей дивовижні й потребують окремої розповіді.

Під час презентації виступили також директор видавництва “Смолоскип” Ростислав Семків і науковець Ігор Грич. У мистецькій частині дійства прозвучали вірші, пісні героїчної тематики.

Перегортаю сторінки книги “Крути”, і постають перед очима не лише юні герої, а й ті, хто ніс на українську землю смерть, поневолення. Бачимо самолюбивого і хвалькуватого Муравйова, який жадав моря крові. 6 тисяч солдатів і матросів Муравйова 7 лютого 1918 року захопили півмільйонний Київ. І лише жменька патріотичної української молоді під Крутами перетинала їм шлях. Над цим фактом варто задуматися всім майбутнім поколінням.

Варто прислухатися до думки Уласа Самчука зі статті “Крути”: “Українська молодь, яка дня 28 січня 1918 року з піснями виїхала зі столиці України під станцію Крути, щоб там умирати, була першою молоддю світу, що одверто, беззастережно і рішуче стала до боротьби з північною навалюю. Розуміється, вона боролась і вона падала під кулями ворога не тільки в ім'я оборони від більшовизму. Її ідеал був — своя державність, своє суверенне життя, своя духовність... Молодь мусить розуміти, що історія кожної хвилини може подарувати нам нові Крути, і було б дуже недолічним, коли б та своєрідна гола героїка, без знань, без підготовки, без твердого і послідовного організованого первня перейшла в нашу традицію. Нас, розуміється, зараз питають, а що ж треба робити, щоб того оминати. Удосконалюватися! Передовсім озброїтися знаннями техніки, знаннями того всього, що дає цілість життя. Будувати цінності. Займати всі місця, де раніше нас не було. Треба знати, що народ є тоді міцний, і тоді готовий на все, коли в його руках знаходиться все — від сільської чепіги до тяжкої індустрії”.

Над цими словами видатного українського письменника-патріота варто задуматися. Вшановуючи пам'ять героїв Крут, насамперед маємо міцніти духом, берегти наші духовні цінності, усе те, що нам дісталось від попередніх поколінь. Поки вся земля, всі води і надра наші, поти ми господарі на своїй землі.

Кампанія декларування доходів спрямована на забезпечення принципів побудови та призначення системи оподаткування, таких як рівність, тобто однаковий підхід до суб'єктів господарювання щодо обов'язку сплати податків і зборів та соціальної справедливості щодо соціальної підтримки малозабезпечених прошарків населення за рахунок своєчасно та в повному обсязі сплачених податків.

Абсолютно всі громадяни України зобов'язані дотримуватися положень Основного Закону — Конституції України, де стаття 67 визначає сплату податків як громадянський обов'язок кожного перед державою та суспільством. Суттєво вирізняється серед інших законів з питань оподаткування Закон України “Про податок з доходів фізичних осіб” тим, що стосується всіх громадян, які отримують доходи з різних джерел, тому має найбільшу кількість платників податку і є основним бюджетотворюючим податком.

Відповідно до положень Закону, платники зобов'язані подати річну податкову декларацію про майновий стан і доходи або мають право подати декларацію для отримання податкового кредиту.

Шановні громадяни! Якщо ви протягом 2007 року отримували доходи, з яких під час виплати податок не утримувався, зокрема й зарплату “в конверті”, Ви маєте можливість забезпечити собі соціальні гарантії, задекларувати отримані доходи за 2007 рік та перерахувати податок з доходів фізичних осіб.

Державна податкова інспекція у Печерському районі м. Києва звертається до кожного з вас: поважайте себе, шануйте своїх батьків, дітей, цінуйте державу, реально оцінюйте свій трудовий внесок, не занижуючи та не завищуючи його, вчасно та в повному обсязі сплачуєте податки.

Річна декларація про майновий стан і доходи (податкова декларація) подається платником податку:

— у разі отримання ним протягом звітного року доходів, з яких при нарахуванні чи виплаті податок не утримувався;

— у разі отримання доходів від особи, яка не є податковим агентом;

— у разі отримання іноземних доходів;

— має право подати декларацію для отримання податкового кредиту.

Декларацію треба подати до 1 квітня 2008 року до податкової інспекції за місцем проживання.

Бланк декларації можна одержати у податковій інспекції безкоштовно. Крім того, кваліфіковані спеціалісти-консультанти нададуть необхідну консультацію щодо заповнення декларації. Декларацію можна надати особисто або надіслати поштою.

Мешканці Печерського району м. Києва декларацію про доходи подають до податкової інспекції за адресою: вул. Лескова, 2, кімн. 021.

Працівники ДПІ у Печерському районі надаватимуть безкоштовну допомогу для заповнення декларації.

Консультації можна отримати за тел.: 201-13-61, 201-13-26.

Державна податкова інспекція у Печерському районі м. Києва

КОМІТЕТ ПРОСИТЬ ВИБАЧЕННЯ

Комітет з Національної премії України імені Тараса Шевченка на своєму позачерговому засіданні розглянув конфліктну ситуацію, пов'язану з вилученням зі списку номінантів однієї з трьох монографій Галини Стефанової, висунутих на здобуття Національної премії ім. Тараса Шевченка. Комітет повідомляє, що це було вчинено всупереч рішення, прийнятому на засіданні 21 грудня 2007 року і заявляє про відновлення в списку вистави “Польові дослідження з українського сексу”.

Комітет просить вибачення в актриси Галини Стефанової.

Комітет з Національної премії України ім. Т. Шевченка

“Тисячі українських талантів губляться...”

ГЕОПОЛІТИЧНА САМОТНІСТЬ У САДУ БОЖЕСТВЕННИХ ПІСЕНЬ

Жанна БЕЗП'ЯТЧУК

На сучасному етапі історичного поступу Україна геополітично та геокультурно самотня, як ніколи. Це твердження на перший погляд звучить претензійно й виключно. Але вже на погляд другий і третій — це дітклива правда нашого сьогодення, про яку прийнято не говорити, прикриваючись милозвучними гаслами про непевні перспективи української євроінтеграції та натовізації. У великій геополітиці сьогодення Україна завдяки своєму геостратегічному розташуванню, стократно знеславленому й уславленому водночас у безкінечних наших дискусіях щодо зовнішньополітичних пріоритетів, опинилася на самотині зі своїми численними економічними та соціальними проблемами. Виявляється, що в епоху глобалізації та регіонального гуртування близьких історично й культурно країн Україні особливо й гуртуватися ні з ким через багато причин. І все-таки наша країна повинна мати прихисток, де можна було б гідно відбутися свою геополітичну самотину, повинна мати свій “сад божественних пісень”...

ПЕСИМІЗМ І РЕАЛІЗМ УКРАЇНСЬКОЇ ГЕОПОЛІТИКИ

Звісно, можна заперечувати такий песимістичний погляд на українські геополітичні та геокультурні реалії. А як наш прозахідний курс? А як же наші перспективи в Брюсселі та Вашингтоні? А може, ще й до Москви обернемося, хто знає? За вуаллю спрощенських пропагандистських гасел, якими заповнено наш національний інформаційний простір, важко розгледіти, наскільки Україна опинилася осторонь сучасних регіоналізаційних, глобалізаційних та інтеграційних процесів. І це ані погано, ані добре — це факт, який потрібно усвідомити. У сучасному світі можна виокремити кілька потужних, масштабних культурно-цивілізаційних ареалів: західно-центральноєвропейський, східноєвропейський, євро-азійський, північноамериканський, латиноамериканський, південно-східноазійський, китайський, південноафриканський. Очевидно, цей перелік не вичерпано. До якого з них належить Україна?.. На це питання чіткої відповіді немає.

Важливо, що в глобалізованому світі гуртування людей, утвердження їхньої ідентичності відбувається значною мірою на основі належності не тільки суто національної, а й наднаціональної, культурно-цивілізаційної. На вулицях Копенгагена, Амстердама, Брюсселя, Лондона, Стокгольма вас вражатиме, наскільки етнічно, расово строкатим буде людський натовп. Ідея так званої Євро-Арабіки або ж Євро-Африки, коли населення Західної Європи за рахунок імміграції з країн Близького Сходу, Африки, Китаю та Індії якісно й расово змінюватиметься, втрачаючи свою автентичність, отримує практичне втілення. Але не менш вражає те, що дорогами Європи араб іде поруч з арабом, китаець — поруч із китайцем, а російськомовний представник пострадянського простору, найімовірніше, — поруч зі своїм земляком із пострадянського простору. Культурно-національна та мовна ідентичність аж ніяк не перетворюється на пережиток минулого, трухлявий релікт епохи модерну. Навпаки, вони ревіталізуються. Але глобалізація все-таки накладає свій відбиток: люди з різних країн одного культурно-цивілізаційного простору стають ближчими одне до одного. Так, сьогодні для данця виїхати з

рідної Данії жити й працювати до Голландії — це абсолютно не травматична, ординарна подія без загрози культурного шоку та кризи власної ідентичності. Хоч ще сто років тому це розглядалося б як цілковита зміна життєустрою, навіть виклик власній ідентичності. Як у сучасній Європі, приміром, німці виїжджають жити до Голландії, в СРСР українці їхали, наприклад, до Росії чи Казахстану. Але якщо для єєсівської Європи — це сьогодення, то для України транснаціональна мобільність людей — минуле. І нічого нового з моменту втрати радянської транснаціональності в цій справі Україна не надбала.

СТАРІ ІЛЮЗІЇ Й НОВІ РЕАЛІЇ: ВІД ЄВРОПИ ЗАХІДНОЇ ДО ЄВРОПИ СХІДНОЇ

Далі єєсівська стіна, що виросла між Україною та Польщею й Угорщиною з травня 2004-го, коли останні стали членами Євросоюзу, добудувалася ще з південного боку Європи у січні 2007-го, коли до ЄС вступили Болгарія та Румунія. У Східній Європі поза ЄС залишилися Україна, Молдова, Білорусь та Росія. Виснажена своїм радянським минулим, Україна на початок 2008 року так і не отримала запрошення з Брюсселя до клубу заможних і стабільних. Магічно звабливий Захід і у радянські часи, і сьогодні видається українцям обітованою, жаданою землею, де сконцентровані нечувані скарби, де процвітання та добробут гарантовано від народження. Значною мірою такий образ Заходу підживлювала радянська залізна стіна, що сприяла витворенню аури таємничості й величності навколо недосяжного Західного світу. Ілюзія щастя, віддаленого саме географічно, опановує українську молодь уже в незалежній Україні. І, як наслідок, — молоді українці торують шляхи на землях німецьких, голландських, бельгійських, американських. Але слід пам'ятати, що всередині самого ЄС назбиралося чимало проблем та викликів, починаючи з низької ефективності роботи брюссельської бюрократії й закінчуючи масовим безробіттям і масовим атеїзмом, особливо в Західній Європі ЄС у Західній Європі і ЄС у Європі Східній — фактично два різні Євросоюзи. Замість того, щоб вдаватися до розгляду різних політологічних теорій, неомарксистських категорій центру й периферії, хотілося б розповісти про один життєвий приклад.

31 квітня Нідерланди святкують День Королеви. Це велике загальнонаціональне свято, яке можна прирівняти за символічним значенням до Дня незалежності України. Сотні тисяч голландців виходять на вулиці столиці та інших міст, весело й бучно відзначають свято. Торік для відзначення Дня Королеви на центральній площі Амстердама звели цілий парк атракціонів і розваг. Там же на центральній площі, Дом Сквер, розташована Ное Кірке, одна з цен-

тральних церков міста. Проте церквою Ное Кірке важко назвати, оскільки релігійні відправи в ній давно вже не відбуваються: її будівлю перетворено на секулярний музей. І ось тепер уявно перенесемося до Будапешта, столиці однієї з країн Східної Європи. 1 травня угорці святкують День вступу країни до ЄС. Це теж велике загальнонаціональне свято для Угорщини. 1 травня 2007 року на будапештській центральній площі перед базилікою Святого Іштвана відбувся парад військових оркестрів, які виконували класичну музику. Базиліка Святого Іштвана — діючий храм, його двері були відчинені для відвідувачів у святковий день. Ось ця відмінність підходів до святкування — метафора фундаментального розриву між Європою Західною та Східною. Парк атракціонів, військові оркестри й класична музика, церква-музей і діючий костел, де двері відчинено... Тотальна секуляризація і навала масової культури розваг з одного боку, та жива релігійність і жива пам'ять тоталітаризму й масового насильства — з другого боку Європи. Тому важко уявити парад військових оркестрів на центральній площі Нідерландів. Військові паради — це прерогатива Європи Східної, де вгніздилося саме дно життя людського, яке вмищує все найжахливіше: від масових репресій, концтаборів до одного з найбільших геноцидів у сучасній історії людства. Україна видається органічною, невід'ємною частиною світу, що починається від Праги й Будапешта, у музиці Ліста на центральній площі столиці Угорщини вже вчувається Україна, хоч це видається незвичним. Обличчя будапештських дітей-жебраків українцєві теж видаватимуться знайомими. У цьому рідному цивілізаційно-культурному світі Україна могла б вибудовувати свій новий геополітичний та геокультурний код. Але ось тут і постає стіна... Міцна стіна Євросоюзу.

Українські єврооптимісти доводять, що цієї стіни насправді не існує, що Зона вільної торгівлі, яку вдасться нарешті створити після вступу України до СОТ, — серйозний крок назустріч Європі тощо. Не сперечатимуся з такими аргументами, а натомість наведу приклад із життя. Одна дівчина-китаянка, навчаючись у Західній Європі, вирішила ознайомитися зі Східною Європою, поїхати до України. Проте складність процедури отримання візи до України для неї, громадянки Китаю, що мешкає в ЄС та хоче виїхати за його межі, була така, що зрештою дівчина поїхала замість Києва до Праги. І вона не пошкодувала. Шкодувати маємо ми, бо нашу країну об'їжджають, бо за описаних обставин візу до єєсівських Польщі та Чехії отримати значно легше.

АЛЬТЕРНАТИВНІ ШЛЯХИ

Поза ЄС сьогодні єдиною реалістичною альтернативою для геополітичного братання залишається Росія. Звісно, зовнішньополітичні

пріоритети чинного політичного керівництва України не дають можливості розглядати таку альтернативу серйозно. І навіть не торкаючись питання політики уряду Юлії Тимошенко та Президента Віктора Ющенка, розглядати Євразію як актуальний простір для нашого геополітичного й геокультурного гуртування не варто. На сучасному етапі історичного розвитку російський та український геополітичні полюси відгороджено один від одного принаймні реанімованою пам'яттю українського болю 1932—1938 та 1986 років. Змінюватимуться уряди, відбуватимуться нові вибори, але ця пам'ять не зникне ніколи.

Щодо перспектив України в Чорноморсько-Каспійському регіоні, загальноновизначений альтернативний традиційним напрямом української геополітики, то вони, безперечно, є. Тема геополітичного потенціалу України в цьому регіоні вельми популярна для написання успішних дисертацій з політичних наук. І такі успішні наукові роботи пишуть безкінечно, видають книги, проводять конференції, та тільки в реальності змін нема ніяких.

ДРАМА ПРИНИЖЕНИХ ТА ОБРАЖЕНИХ У ТІНІ САДУ БОЖЕСТВЕННИХ ПІСЕНЬ

Самотність когось робить слабким, когось — сильним. Відповідно Україна в своїй геополітичній самотині має великі шанси або стати слабшою, або, навпаки, сильнішою. І ніде нам шукати опертя справжнє й надійне, окрім як у самих собі: ані в ілюзіях євроінтеграції, ані в безіменному плавильному котлі глобалізації. У цьому і полягає одна з найбільших драм нашого часу, що не потрапляє у фокус телекамер та не буває предметом прес-конференцій. Але чим непомітніша, тим і небезпечніша її руйнівна, корозійна дія. Криза національної культури та науки — ось ця драма. Наше суспільство стоїть на краю пірви безсесовості й повної негачії фундаментальних основ повноцінного існування будь-якої нації. Якось я спостерігала, як молодий науковець-біолог, що працює у профільному інституті нашої Національної академії наук, взявши до рук книгу Федора Достоєвського “Униженні і оскорбленні”, вигукнув: “О, це ж про нас, про наших науковців!” За веселою іронією прихована важка скорбота нашого часу. Коли на голови науковцям світового рівня на робочому місці сиплеться штукатурка, то кращого заголовка для констатації непривабливих реалій годі й знайти. Тоді як у Радянському Союзі Україна, за винятком 60-х—початку 70-х років, ніколи не мала належних умов для незалежного й повнокровного інтелектуально-культурного розвитку і здобувши незалежність, вона не встигла хоч частково надолужити втрачене, бо прийшла нова й знову несприятлива епоха з її генеральним грошово-комерційним розрахунком. На зміну домінації ідеології

прийшла домінація грошей. У слабкій, ще не зміцнілій, глибинно корумпованій державі з незадовільними соціальними стандартами можливості для серйозної державної підтримки розвитку національної культури, науки, інтелекту мізерні, часто їх нема зовсім. Як наслідок — у випадку фінансово маловитратних мистецтв, як-то література чи малярство, витворений вакуум міжчасся заповнюється продуктами людського марнославства й амбіцій. Так звана сучасна українська постмодерна література з усім калейдоскопом її бруднот і патологій — яскравий приклад. У випадку ж великобюджетного, високозатратного мистецтва, як-то кінематограф, витворений вакуум залишається незаповненим. Така собі порожнеча, майже могильна тиша, що зрідка переривається відчайдушними, альтруїстичними спробами хоч якось прорватися. Завдяки цьому з'являються поодинокі, здебільшого російськомовні результати такого прориву. Ні для кого не секрет, що, наприклад, роботи сучасних українських митців, особливо композиторів та кінорежисерів, часто легше знайти за кордоном, аніж в Україні. І все це на тлі комерціалізації всього і вся. Країни Західної Європи, Скандинавії теж пройшли такий етап розвитку, проте у них ніколи не було за плечима трьохсотлітнього колоніального поневолення й п'ятимільйонного геноциду. Отже, для них не було так небезпечно тотально комерціалізовуватися. Чим же небезпечна комерціалізація? Насамперед тим, що культивує спрощення, поверховість, масовізм і безвідповідальну глобальну стандартизацію всього, а також часто уникає апеляції до істинних цінностей людського життя. Куди ми рухаємося, якщо молодий український театральний режисер, закінчуючи університет імені І. Карпенка-Карого, не може захистити свою дипломну постановку через те, що в ній усе занадто морально: немає насильства та порнографії? Як наслідок — ми змушені жити в епоху ксерокопій, фонограм і кліпової режисури. Культура ксерокопій особливо небезпечна своєю несправжністю. А смисл справжньої, на жаль, відкрити не можна. Його можна тільки пережити.

ЗАМІСТЬ ВИСНОВКУ

Отже, де наш сад божественних пісень, в якому Україна могла б перебути свою геокультурну та геополітичну самотність і самоствердитися, збагатившись новим осмисленням своєї національної, історичної, духовної сутності? Його не культивують, не плекають, не насаджують. Тисячі українських талантів губляться або за кордоном, або в бізнесі, у практично єдиному перспективній з матеріальної точки зору сфері діяльності в Україні; словом, потрібно якось виживати “надіям нації”. За жодних обставин країна не може розвиватися повноцінно й поступально лише за рахунок економіки, бізнесу, без життєствердної, сильної національної культури, науки та інтелекту, надто коли ця країна опинилася на задвірках глобальних інтеграційних процесів і самотня геополітично та геокультурно. Якщо всі підуть у менеджери середньої ланки та рекламні агенти, то нікому буде плекатися той Сад, без якого залишаємося неприкаяними, загубленими, бездомними в цьому світі.

Холодно, голодно й дуже самотньо у нашому Саду божественних пісень... Та й пісень майже не чути. Хочеться сподіватися, що все-таки поки що — не чути...

ТАРАС ШЕВЧЕНКО В МОСКВІ

Березень 1858 року

У березні виповнюється 150 років з часу найдовшого перебування в Москві Тараса Григоровича Шевченка — 11—26 березня 1858 року. Поет тоді жив у Михайла Семеновича Щепкіна і разом з ним “споглядав Москву”, познайомився з багатьма представниками “московської вчено-літературної знаменитості”. Починаючи з цього числа, ми друкуватимемо цикл статей генерального директора Культурного центру України в Москві, номінанта на здобуття Національної премії, доктора історичних наук Володимира Мельниченка про перебування Шевченка в Москві в березні 1858 року.

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО, генеральний директор Культурного центру України в Москві, доктор історичних наук

ТАРАС ШЕВЧЕНКО: “ПОСЕЛИВСЯ У ЩЕПКІНА В БУДИНКУ ЩЕПОТЬЄВОЇ”

Повертаючись із заслання в Петербург, Тарас Шевченко на деякий час зупинився в Нижньому Новгороді. В інформації воєнного губернатора Нижньогородської губернії Муравйова на ім’я московського воєнного генерал-губернатора Закревського, знайдений мною в Центральному історичному архіві Москви, перебування Шевченка в місті та від’їзд його до Москви узагальнено в двох фразах: “...В сентябре 1857 года Шевченко прибыл в Нижний Новгород и оставался здесь под надзором полиции до марта месяца... В марте месяце (9 числа) Шевченко выехал из Нижнего Новгорода в С.-Петербург, но, по частным сведениям известно, доехав до Москвы, остановился в оной, по случаю постигшей его болезни”¹.

Якщо бути точнішим, то Шевченко виїхав із Нижнього Новгорода 8 березня, а в Москву прибув через день — 10 березня об 11 годині вечора.

Тож почнемо з першого московського запису Шевченка в щоденнику: “В 11 часов вечера приехал я в Москву. Взял № за рубль серебра в сутки в каком-то великолепном отеле. И едва мог добиться чаю, потому что уже было поздно. О Москва! О караван-сарай! Под громкою фирмою — отель. Да еще и со швейцаром”².

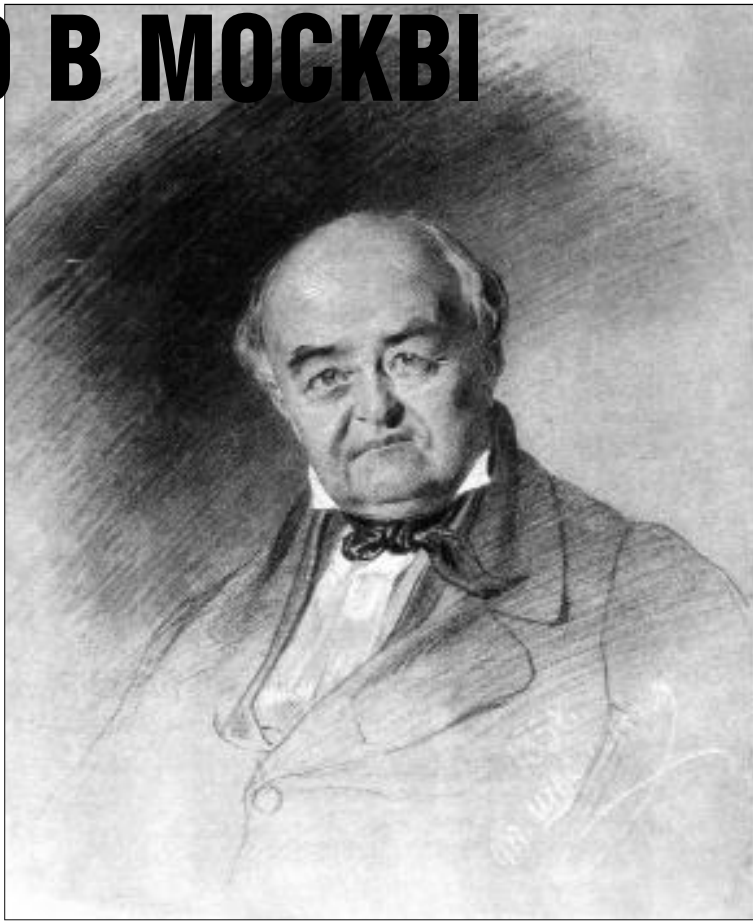
В якому готелі зупинився поет? Відповіді на це питання з абсолютною точністю неможливо. Московознавці пишуть, що “з семи московських готелів у пушкінські часи шість знаходилися на Тверській”. На час Шевченкового приїзду ситуація змінилася, але не суттєво. За моїми підрахунками, в Москві тоді було більш як півтора десятка готелів, принаймні офіційно занесених до міського реєстру³. Кращими вважали готелі Варгіна, Шевальдішева і “Дрезден” на Тверській вулиці, “Лондон” в Охотному ряду, “Франция” на Петровці, Шевальє — у власному будинку в Газетному провулку. Серед інших, менш відомих — готель Філімона Горячева у власному будинку на вулиці Спиридоновській в Арбатській дільниці, в якому, до речі, не було номерів для приїжджих, “Ярославль” Марем’яни Федорової на вулиці Сретенці в будинку Петрової, “Москва” на Трубному бульварі, готель П’єра Бардена в М’ясницькій дільниці. Але більшість готелів, як і раніше, була в Тверській дільниці, передусім на Тверській вулиці, в Охотному ряду і на Кузнєцькому мосту. Мабуть, Шевченко навмисне зупинився в цьому районі, ближче до будинків, у яких жили його друзі Бодянский і Щепкін. Тому наступного дня він швид-

ко знайшов помешкання Щепкіна. Поет узяв недорогий номер, як правило, ціни складали від 1,5 до 5 рублів на добу⁴. Втім, у готелі Варгіна були розкішні номери вартістю 30 рублів на добу, в яких виконували всі примхи пожителів. Поетів сучасник, москвознавець Петро Вістенгоф згадував і про номери за 50 рублів. А Тарас Шевченко зупинився в недорогому готелі, можливо, це був готель московського купця Печкіна “с №№ для приезжающих и общим столом, в доме г-жи Козьминой, на Тверской ул.”, що недалеко від Неглинної.

У готелі Шевченкові страшенно не сподобалося, і він залишив його зранку: “В 7 часов утра оставил я караван-сарай со швейцаром и пустился отыскивать своего друга М. С. Щепкина. Нашел его у старого Пимена в доме Щепотьевой и у него поселился...”⁵ 12 березня Тарас Григорович ще раз зафіксував свою адресу в листі до Михайла Лазаревського: “Сиюж я у Михайла Семеновича Щепкіна, близ Садовой улицы в приходе старого Пимена, в доме Щепотьевой”.

“Біля старого Пимена, в будинку Щепотьєвої” — Шевченко не вказував навіть назви провулка, але не майте сумніву, що в цьому випадку адреса була точною і зрозумілою. Церква преподобного Пимена, що розташовувалася неподалік, була відома всій Москві. Отже, в середині XIX століття ніяких проблем з пошуком будинку Щепотьєвої не було. Зате вони виникли через сто років, коли дослідники хотіли точно встановити, де саме було розташовано будинок Щепотьєвої. Почалося з того, що вони не зуміли по-справжньому пошукати домовласницю з досить рідкісним для Москви прізвищем. Авторитетний московський біограф Щепкіна Борис Земенков наприкінці 50-х років XX століття заявив, що в жодному довіднику тих часів йому не вдалося виявити прізвища домовласниці Щепотьєвої. Через тридцять років автори книги “Шевченко в Москве” І. Карабутенко, О. Марусич і М. Новохатський повторили це твердження і висловили припущення, що Шевченко жив, очевидно, в будинку Щепотьєва, але, не відаючи про господаря, знав лише його дружину.

Між іншим, тоді ще ніхто не знав, що навіть московська поліція доповідала начальству саме про “будинок Щепотьєва”. У “Репорті” московського обер-поліцеймейстера князя Кропоткіна воєнному генерал-губернаторові Закревському йшлося про те, що “отставной рядовой Тарас Шевченко прибыл из Нижегородской губернии проездом в С.-Петербург и остановился Сретенской части 1 квартала в доме Щепотьєва”⁶. Втім, це були легковажні заяви, зумовлені, з одного боку, поверховим підходом тодішньої московської поліції, а з другого, неглибоким вивченням питання радянськими істориками. Досить розгорнути “Книгу адресов жителей Москвы” за 1858 рік там,

Портрет М. С. Щепкіна. 1858 р.

де містяться адреси артистів, і прочитати: “Щепкин Михайло Семёнович, Сретенская часть, на Малой Дмитровке, в Воротничком переулке, дом Щепотьевой”⁷. Ця адреса стояла на листах, які отримував великий артист. Скажімо, в паперах тодішнього московського генерал-губернатора графа Арсенія Закревського є конверт з адресою артиста: “Сретенской части на Малой Дмитровке Воротничковском переулке в д. Щепотьевой”. Сам Щепкін, перебуваючи на гастролях у Ярославлі в квітні 1858 року, тобто відразу після від’їзду з Москви Шевченка, писав дружині Олені Дмитрівні Щепкіній: “В Москву в приход Старого Пимена в дом госпожи Щепотьевой”⁸.

Тож поставимо крапку в надуманій версії з відсутністю домовласниці Щепотьєвої та назавжди припинимо невиправдану ревізію напрочуд точного щоденникового запису Шевченка. Насправді, як він і зафіксував, будинок вважали не Щепотьєва⁹, а саме за Щепотьєвої. Інша річ, що пошуки домовласниці Щепотьєвої з Воротничковського провулка були непростими. Прізвище Щепотьєвої мені вдалося виявити відразу, вже в документах післяпожежної Москви. Зокрема, 1818 року в Ніколо-Кузнєцькому провулку П’ятницької дільниці міста була вдова поручика Ганна Олексіївна Щепотьєва, яка володіла спаленим будинком (“обгорелой землей”). Ще більшу увагу привернула губернська секретарша Щепотьєва Пелагея Петрівна, яка того ж року жила на Пресненській вулиці в Пресненській дільниці міста. Проте найвірогідніше “героїнею” нашого сюжету мала стати знайдена в маловідомому “Алфавитном указателе к плану Хамовнической части” титулярна радниця Щепотьєва Олександра Петрівна, домоволодіння якої були в Полуктовському провулку (тепер Сеченовський), що між Остоженкою і Пречистенкою. Чи не була вона молодшою сестрою згаданої Пелагеї Щепотьєвої? Оскільки іншої домовласниці з цим прізвищем виявити в адресних книгах більше не вдалося, напрошувався висновок, що титулярна радниця Олександра Щепотьєва жила в приарбатському ареалі, а будинок у Воротничковському провулку¹⁰ винаймав у неї Михайло Щепкін. Цей будинок давно знесено, але навколо нього не стихають пристрасті.

Річ у тім, що за кілька кроків від помешкання Щепкіна розташований будинок, у якому в травні 1836 року під час останнього приїзду до Москви жив у свого друга Павла Нащокіна поет Олександр Пушкін. Це двоповерховий цегляний особняк із дерев’яним мезонином, збудований в 1817—1820 роках. 1838 року замість мезоніна надбудували третій поверх. Будинок № 12 зберігся і називається тепер “Будинком Нащокіна”, на ньому встановлено меморіальну дошку, присвячену Пушкіну. Тут часто бував Гоголь, і Нащокін став прообразом одного з героїв другого тому “Мертвых душ” — Хлобуєва.

Так-от, у 60—80-х роках минулого століття в історичній і московознавчій літературі усталилася думка, що саме будинок № 12 винаймав Щепкін, і саме тут у березні 1858 року жив Шевченко. Вже згаданий Борис Земенков ще 1966 року писав у книзі “М. С. Щепкин в Москве”: “Щепкін переселився в будинок № 12 у Воротничковському провулку... За кілька років перед тим у цьому будинку жив близький друг Пушкіна — Павло Воїнович Нащокін...” Цю версію підтримував доцент Московського університету Михайло Зозуля, який 1974 року писав: “Будинок, у якому Щепкін приймав тоді Шевченка, був до певної міри знаменитим. Цей будинок знав Пушкіна й Шевченка, Щепкіна і Гоголя, Грановського і Тургенєва, багатьох учених, артистів і музикантів”. У “Шевченківському словнику” (1977 рік) до статті Зозулі “Москва” було навіть вміщено фотографію номера дванадцятого: “Будинок, де в квартирі М. С. Щепкіна жив Т. Г. Шевченко. 1858”. Так само ще й нині в “Коментарях” до шостого тому Повного зібрання творів Шевченка стверджується: “Сучасна адреса тодішньої квартири М. С. Щепкіна — Воротничковський провулок, 12”. Відомий москвознавець Сергій Романюк у книжці “Из истории московских переулков” (1988 рік) також наполягає, що саме в цьому будинку мешкав актор М. С. Щепкін: “Будинок № 12 в той час... належав А. І. Івановій... В 1847—1858 рр. будинок знімав актор М. С. Щепкін. Тут же в 1858 р. зупинився Т. Г. Шевченко”.

Першими висловили сумнів з цього приводу автори книги “Шевченко в Москве” І. Карабутенко, О. Марусич і М. Новохатський. Вони справедливо вказали на те, що Шевченко не міг не відзначити в

своєму щоденнику про перебування Пушкіна в будинку, де й він зупинився, проте великий український поет навіть не згадував про великого російського поета. Правда, ці сумніви не могли переконливо й остаточно заперечити твердження прихильників зручної та привабливої версії, що в одному будинку жили в різний час і Пушкін, і Щепкін, і Шевченко. Принаймні ця версія панує в Москві досі. Проте вона не відповідає дійсності. Довести це неважко. Відомо, що будинок № 12 належав губернській секретарші Аграфені Івановій, про що є чіткий запис в “Алфавитном указателе к плану Сретенской части”: “Ивановой Аграфены Ив. Губерн. Секретарши, в Воротническом пер.”. Але ж ми знаємо, що будинком, у якому жив Щепкін і зупинявся Шевченко, володіла зовсім інша домовласниця, а саме Щепотьєва. Проте надійних доказів, що знайдені мною домовласниці Ганна, Пелагея чи Олександра Щепотьєви були саме тими, які мали, крім означених у документах, ще й володіння в Воротничковському провулку, не було. Більш того, чуття історика підказувало, що саме цю Щепотьєву ще не знайшов.

І тоді довелося зануритися в архівні документи. У Центральному архіві науково-технічної документації м. Москви знайшовся “Указатель к плану города Москвы, печатанному Московскою городскою распорядительною Думою в 1868 году”, а в ньому — безцінна для мене “Ведомость городских и владельческих имуществ по планам 1849—1854 годов и по окладным книгам 1867 года”. В цій “Відомості” в Сретенській частині я знайшов володіння № 411 “Щепотьевой, поручицы, жены канцеляриста”. Тієї самої, про яку писав Шевченко!

На місці цього володіння розташовано нині будинок № 8, а поруч (на розі Воротничковського й Староименовського провулків) зберігся будинок № 6 XVIII—XIX століть, повз який неодмінно проходив Тарас Григорович.

Далі буде.

¹Центральний історичний архів Москви, ф. 16, оп. 47, спр. 130, арк. 15.

²Історик і архівіст Олексій Малиновський у книзі “Историческое обозрение Москвы”, завершений у пушкінські часи, писав, що в Москві було 40 готелів. Але сюди він включав і постоялі двори, подвір’я. Скажімо, в Китай-городі, де не було готелів, він прирівнював до них 15 подвір’їв. Усього в середині 50-х років у Москві нараховувалося понад півсотні подвір’їв, які мали 1300 номерів і близько 500 постоялих дворів.

³За 5 рублів сріблом можна було зробити річну підписку на редаговані Осипом Бодянським “Чтения в Императорском обществе истории и древностей российских при Московском университете”, а це складало чотири часописи загальним обсягом понад 100 друкованих аркушів. 4 рублі 50 копійок коштувала річна підписка на дуже цікаву “Московскую медицинскую газету”.

⁴Центральний історичний архів Москви, ф. 16, оп. 47, спр. 130, арк. 11.

⁵Книга адресов жителей Москвы составлена по официальным сведениям и документам К. Нистремом. 1858. Книга чиновников служащих. — Москва. В типографии т.т. Волкова и комп. 1858. — С. 184.

⁶Конверт з цією адресою зберігається в архіві Державного центрального музею ім. О. О. Бахрушина (ф. 312, од. зб. 74361).

⁷Згадані автори називали трьох Щепотьєвих, а ще кілька потрапили на очі мені в історичних документах; в некрополі Донського монастиря я навіть знайшов могилу титулярного радника і кавалера Михайла Щепотьєва (1790—1848). Проте в контексті сказаного до чоловіків Щепотьєвих інтерес зникає.

⁸Воротничковський провулок був у північній частині центру Москви. Назва виникла в XVII столітті, з XV століття тут розташовувалася Воротничовська слобода, в якій мешкали воротники — вартові при воротах Кремля, Китай-города і Білого города. Звідси і назва провулка.

ПРОСВІТЯНИ У КИТАЇ

Товариство “Просвіта” має чималі міжнародні контакти, насамперед з українцями зарубіжжя. Про це в інтерв’ю газеті розповідає голова Луганського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” Володимир СЕМИСТЯГА.

— **Пане Володимире, про луганських просвітян знають на Кубані, в Москві, Санкт-Петербурзі, на Кавказі, в Казахстані, Сербії й багатьох інших країнах. Як зав’язувалися міжнародні контакти?**

— У Луганському національному педагогічному університеті імені Т. Шевченка я читаю курс “Історія української діаспори” на гуманітарних і природничих факультетах. У ньому вивчається історія українців зарубіжжя як окрема тема. Цьому сприяє те, що при нашому університеті ось уже 15 років діє Українсько-канадський центр “Відродження”, до речі, перший серед таких бібліотечних центрів в Україні. Тут зібрано чимало літератури з цієї тематики. До нас, просвітян, часто приїждять гості з діаспори, зокрема, президент Світового конгресу українців Аскольд Лозинський. У Центрі студенти готують реферати на теми української діаспори. Цікаво, що дехто пише на прикладі своєї сім’ї, предків. Один студент написав про виселення його предків з України в Казахстан.

Луганська “Просвіта” контактує з українцями Воронезької області, з товариством “Перевесло”, що діє у Воронежі. В Кантемирівському районі цієї області проводимо спільні українські фестивалі. Випускаємо журнал “Бахмутський шлях”, який розсилаємо українцям у Воронезьку, Ростовську, Білгородську, Оренбурзьку області,

Краснодарський і Ставропольський краї. Зав’язали контакти з українськими організаціями Америки, Канади, Бразилії, маємо добіркі українських газет, які вони видають.

— **Так склалося, що чимало наших співвітчизників зараз виїхало на заробітки за кордон, зокрема в Росію. Ви підтримуєте з ними зв’язок?**

— Чимало українців Луганщини працює сьогодні на нафтопромислах півночі Росії, зокрема в Тюменській області. Там також діють наші просвітяни, ми передаємо туди літературу, пресу, зокрема газету “Слово Просвіти”.

— **Як луганські просвітяни дісталися Китаю?**

— Просвітянський ансамбль “Кантабіле” — переможець IV Всеукраїнського фестивалю творчих колективів “Просвіти”, лауреат міжнародних конкурсів. Нині цей чудовий сімейний колектив на професійній основі працює в Луганській державній філармонії. Глава сім’ї та керівник колективу — Юрій Коломойцев, в ансамблі його дружина Наталія та син Іван. Батько закінчив Луганський інститут культури і мистецтв, син навчається там. А пані Наталія навчалася в консерваторії в Нижньому Новгороді. Вона росіянка, але досконало володіє українською мовою і захохана в українську пісню. Ансамбль пропагує українське мистецтво у нас і за кордоном. Зокрема висту-

пали перед українцями, й не лише перед ними, в Санкт-Петербурзі, Москві, в Сербії, де схожі на наші культурно-просвітницькі товариства передали нам чималу бібліотеку. Тобто колектив має значний досвід зарубіжних гастролей, співпраці з діаспорою.

А щодо Китаю, то це цікавий і великий проект. У нашому університеті навчаються студенти з Китаю. Це громадяни Китаю і нащадки китаїців, яких царський уряд вивіз із Маньчжурії на Донбас ще до Першої світової війни. Є в нашому місті й перси, турки. Луганський університет має угоди про співпрацю з Китаєм, обмінюємося студентами. При університеті діє Інститут Конфуція, який сприяє вивченню китайської мови та культури.

Більш як двомісячну творчу поїздку ансамблю “Кантабіле” до Китаю організував і профінансував пан Сю Дзі Чжун, президент однієї з китайських бізнесових компаній.

Наш просвітянський ансамбль дав у Китаї 40 концертів у тридцяти містах, зокрема в Пекіні та Гуанчжоу. Програма називалася “Європейські музичні вечори”, лунала українська музика та твори відомих європейських композиторів. Організатор проекту пан Сю Дзі Чжун висунув цікаву ідею: він хоче, щоб Європа стала ближчою до Китаю саме через Україну, через нашу Луганщину.

— **Тож просвітяни зав’язали контакти і на Далекому Сході?**

— Наші артисти навіть домовилися створити своєрідні філії Луганської “Просвіти” в Китаї. Нові китайські друзі наших артистів не лише залюбки слухали українські пісні, а й пробували підспівувати, охоче вчили українські слова. Вони стверджували, що українська мова їм дуже подобається.

Спілкувався
Петро АНТОНЕНКО

Степан БОЙКО,
м. Івано-Франківськ

Польська меншина Калуша, що на Івано-Франківщині, набагато менша, ніж російська чи білоруська, але в культурному й церковному житті римо-католики міста знані не лише в нашій області, а й за кордоном. Ось уже кілька років вони самотужки заробляють кошти і реставрують місцевий костел Св. Валентина, який за радянських часів був і складом, і сауною, і майстернею.

Як тільки просвітяни дізналися, що виселені 1945 року поляки взяли з собою престольний образ Богоматері й фрагменти картини “Хресна дорога”, почали розшукувати тих, хто будував костел. У містечку Грифіні поблизу Щеціна опи-

ВЧИМОСЯ УКРАЇНСТВА

нилися виселенці-поляки і розмістили престольний образ у місцевому костелі. Калушани одностайно хочуть мати такий самий у своєму реконструйованому костелі. Українська художниця Марія Андришчин пообіцяла, що відтворить його для рідного міста. Понад дві години жінка вдивлялася в образ у костелі Грифіна і впевнено сказала: “Ми намалюємо ще кращий!” Ксьондз заперечив: “Кращого бути не може!” Він не знав, що образ Богоматері з калуського костелу особливий. Малював його відомий на той час український художник Хацевич спеціально для Калуша. На образі відображено, як маленькому Ісуси-

кові прийшли вклонитися і принесли свої дари шахтар з дрібкою солі, адвокат, лікар та селянин — на той час представники основних верств населення містечка. Це була своєрідна візитівка міста в дорадянські часи. У костелі слухали органну музику українці, а поляки — співи хору церкви візантійського обряду. І досі у місті багато змшаних шлюбів.

“Ця поїздка відрізнялася від попередніх, — каже ксьондз костелу Кшиштоф Панасовца. — Ми зустрічалися з земляками, розширили світогляд. За десятків концертів зібрали кілька тисяч доларів, які спрямували на реставрацію костелу. Але цього разу ми їхали як на

свято — подивитися на образ, до якого молилися предки. Їхали на побачення з їхньою святинею. Ми готували свої душі до споглядання престольного образу калуського храму. Адже тут, у Польщі, він створював ту атмосферу й тугу за Україною, якою жили виселенці.

Ми домовилися, що увійдемо до костелу зі співом “Через поля України...” Та коли перед нами відчинили двері, всі як один не змовляючи упали на коліна, і йшли до престольного образу Богоматері, як до Плащаниці. Ми співали і плакали”. Після служби ксьондз закликав поляків шанувати нашу віру, адже їхню віру не забороняли.

А восени 2008-го громада Грифіна відвідає Калуський костел і помолиться до копії образу Богоматері.

«ДЖЕРЕЛО ТАЛАНТІВ» У ДОНЕЦЬКУ

7—9 березня до 194-ої річниці від дня народження Великого Кобзаря та до 140-річчя заснування “Просвіти” в м. Донецьку проходитиме VI Міжнародний конкурс “Джерело талантів”.

Мета конкурсу — виявлення талановитої молоді, популяризація та розвиток українського національного мистецтва, творчий обмін та взаємозбагачення культурними звичаями, традиціями регіонів України та закордоння.

Організатори конкурсу — Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, Донецька обласна державна адміністрація та Донецька міська рада.

Конкурс різножанровий і проходитиме за п’ятьма номінаціями: солісти-вокалісти, танцювальні колективи, гурти сучасної музики, ансамблі народних інструментів та образотворче мистецтво за трьо-

ма віковими категоріями (7—12 років; 13—18 років; 19—33 роки).

Обов’язкові умови: у перших чотирьох номінаціях виконуються два українські твори, до участі в п’ятій номінації подаються твори української тематики, виконані будь-яким видом техніки.

Заявки на участь у конкурсі подавайте до 20 лютого 2008 року у вигляді відео- та аудіоматеріалів. Проїзд — власним коштом, харчування та проживання за рахунок організаторів.

Детальнішу інформацію можна отримати у директора конкурсу Миколи Присяжнюка: 8-0622-66-00-05, 8-050-595-57-19, 8-062-345-29-17, 8-050-368-39-48; заступника голови Донецького обл-об’єднання “Просвіти” Марії Олійник: 8-067-757-17-07; члена журі Віталія Мороза: 8-067-378-28-79.

Оргкомітет

ВИСОКІ ВІДЗНАКИ

Указом Президента України В. Ющенка від 22 січня 2008 р. “Про відзначення державними нагородами України” за вагомий особистий внесок у справу єднання українського народу, розбудову демократичної, соціальної і правової держави та з нагоди Дня Соборності України відзначено, зокрема активістів “Просвіти”:

Орденем “За заслуги” III ступеня нагороджено **Волощука Олександра Анатолійовича** — заступника голови Рівненського обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка.

Медаллю “За працю і звитягу” нагороджено **Носенка Анатолія Павловича** — кошового отамана Українського православного козацтва, Дніпропетровська область.

Присвоєно почесні звання:

“Заслужений артист України”: **Негрій Тетяні Дмитрівні** — співачці, м. Київ;

“Заслужений працівник культури України”: **Сопівнику Михайлу Пантелеймоновичу** — завідувачу відділу секретаріату Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, м. Київ;

“Заслужений працівник освіти України”: **Семистязі Володимир Федоровичу** — голові Луганського обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка.

НЕЗГАСНЕ ПОЛУМ’Я КАЛИНИ

Ярослав ЯСІНСЬКИЙ,
член НСЖУ та ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка

“Сльоза калини” — так називається документальна оповідь члена НСПУ, НСЖУ, колишнього дисидента, голови Коломийської міськрайонної організації Всеукраїнського товариства політ’язнів і репресованих Дмитра Гриньківа, яка вийшла недавно окремою книгою у видавничому центрі “Просвіта”.

— Це не просто оповідь, це жива історія нашої України, яку писала своїм життям українська патріотка Марія Николюк, — сказав на презентації книжки в Музеї історії міста Коломиї голова Коломийської “Просвіти”, заслужений працівник освіти України, кандидат історичних наук Василь Глаголюк.

Голова міськрайонної організації Конгресу української інтелігенції Ольга Руданець, яка добре знає творчість Д. Гриньківа, вважає, що письменникові потрібно продовжувати писати портрети українських героїв, це йому вдається, бо сам перейшов через радянські в’язниці, знає істинну ціну незалежності й свободи слова.

На презентацію запросили саму Марію Николюк, якій виповнилося вісімдесят, та вона ще сповнена сил, щоб жити для України, за яку боролася. Вона мешкає в селі Рудники Снятинського району — сусідка письменника і видавця Василя Клічака, віршем якого відкривається документальна оповідь, налаштувучи читача на довірливий тон.

— Вірила і вірю в Україну! — бадьоро мовила коломиянка пані Марія, яка пережила випробування життя і смерть у концтаборах комуністичного режиму.

Героїня оповіді має незламний дух. Як він міцнів, читаємо в книжці: “Марійка розуміла те, що вона є тією необхідною частинкою великого руху, без якої вже не можна обійтись. Високий обов’язок заприсяженої на Декалозі та Біблії вимагав повсякденної витримки і загартування духу в молодій дівчині. Вона ж присяглася ніколи не зрадити поставленої мети і витримати задля неї найжорстокіші тортури. Чула з розповідей довірених людей, що хто попадає до рук клятих ворогів, того там люто б’ють і катують. Багато від нелюдських катувань і страждань помирають. Готувала себе до найгіршого — і морально, і духовно. Молилась щоденно. Про це не раз говорили їй однодумці й твердили, що краще ворогів не попадати до рук — та коли вже це сталося, то треба стійко триматися і не поламатися присягу”.

У книжці “Сльоза калини” вміщено низку фотоілюстрацій, на яких бачимо вродливу Марію Николюк, її односельців, учасників українського патріотичного підпілля Павліну Іванчук, Марію Стеф’юк, Євдокію Марчук, Дмитра Жовтяка та інших. У висновках подано довідку про патріотів сіл Рудник та сусіднього Джурова, які брали участь у повстанському русі, є слово про автора Дмитра Гриньківа — почесного громадянина Коломиї, з яким знайомить шанувальників документалістики поет і журналіст Василь Рябий. Художньо оформив книжку, яка вийшла накладом 1000 примірників, Андрій Вишневський. Це видання прийняли в дарунок від “Просвіти” бібліотеки Коломиї.

Закінчення.
Поч. на с. 1

їх директорів бібліотеки, яка, мовляв, ситуацію знає краще за всіх, а самі залишили прес-конференцію, пославшись на зайнятість. Воно й справді так, пережитим могли поділитися лише очевидці, бо всі ці напружені дні працівники бібліотеки боялися залишити приміщення, щоб туди не вломилися нападники. Але чому за повної поінформованості міська влада не вжила дієвих засобів захисту закладу одразу при перших спробах і погрозах, і лише рішучий крок голови Українського фонду культури привернув увагу найвищої влади до проблеми — це запитання зависло в повітрі, й до нього потім повернувся у своїй репліці письменник Михайло Шевченко. Та спершу директор публічної бібліотеки Людмила Ковальчук розповіла про історію закладу, якому віддала 43 роки життя.

“Рішенням київської влади 17 грудня 1943 року було створено перших вісім публічних бібліотек у Києві — на сороковий день звільнення міста від ворога, коли ще весь Хрещатик і центр міста було зруйновано. Є спогади наших читачів, як потрапили сюди перші книги, — з дахів зруйнованих будинків. Коли поверталися з евакуації голодні люди, вони принесли книги у відділі народної освіти — так було закладено фонд нашої бібліотеки. Хочу написати її історію. Колектив як вошину ліпив наше велике господарство. 1974 року на базі бібліотеки вперше було поставлено експеримент з централізації бібліотек, що дало змогу надавати більше послуг користувачам. А 1972-го, коли готувалися до цього експерименту, нам потрібні були додаткові приміщення. Київська влада надала бібліотеці ордер на приміщення, яке було у відомчому будинку Інституту “Союзгазпроект”. Ордер ми передали інституту, і він став підставою першої угоди на господарське обслуговування. З цим колективом з 1972 року в нас дружні стосунки — спільна художня самодіяльність, ми створили хор, який завжди був гостем бібліотеки. Наш договір про співпрацю було представлено на ВДНГ СРСР, і ми одержали нагороду. Закон сьогодні визначає основ-

ЧИТАЧІ ПОСТАВЛЯТЬ НАМЕТИ

ну функцію бібліотеки — реалізувати конституційне право громадян на вільний доступ до інформації. Це міжнародна норма. У статті 19 Декларації прав людини кожній людині на Землі гарантовано вільний доступ до інформації. Наш фонд має понад 270 тисяч зразків на паперових носіях, безоплатно ми надаємо доступ до всієї законодавчої бази України одразу ж після реєстрації документа, до англійських та українських журналів.

З 1992 року бібліотека почала запроваджувати нові технології. Вона представлена в мережі Інтернет, цілодобово забезпечено доступ до наших інформаційних систем. Бази даних інших бібліотек сходяться в нашу мережу. У наших фондах зберігаються багаті колекції, і є потреба у всіх восьми приміщеннях. У відділі мистецтв, наприклад, безцінна колекція Сержа Лифаря, Івицького, Кистагого. Тому нам є що захищати.

1996 року відбулася привати-

зація приміщення “Укрнафтогазом”, і зі зміною керівництва почалися проблеми: або виселення, або непомірна оплата. Позавчора шестеро невідомих спочатку обстежили приміщення з двору, а потім почали добиратися до дверей, плануючи війняти кодовий замок. Злякана дівчина-чергова зателефонувала у приймальню, ми вибігли, викликали міліцію, повідомили в управління культури, і таким чином зупинили замах на бібліотеку.

Сподіваємося надалі спокійно працювати, адже ми надаємо високий рівень послуг. Прошу не залишати нас, розв’язати проблему, щоб бібліотека могла працювати доти, доки не перейде в нове приміщення. Інакше це зупинить доступ користувачів до світових інформаційних ресурсів, електронний облік читачів. Бібліотека виконує функцію соціального захисту, бо дуже багато людей не має доступу до комп’ютера чи не може пе-

редплатити газету. А бібліотека отримувє 650 найменувань”.

Як завжди делікатний, але рішучий у своїй позиції Борис Олійник був лаконічним: “Складається враження, що це цілеспрямована акція. Добре розумію Світлану Зоріну й Олеся Довгого, які вважають, що це перекидання на міськраду, але ж тоді міськрада повинна одразу реагувати на будь-який випад. За першим сигналом ми з Миколою Сомом написали лист до Президента, я його вручив Юрієві Петровичу Богущькому, який з розумінням поставився до проблеми і одразу передав його в Секретаріат Президента. Але доходить до того, що Президент повинен ледь не щодня сам зупиняти вандалів, щоб не виселяли художників, письменників. Здається, що це лінія фронтального прицільного удару по культурі. Я не істерик і знаю, що ми ж такі на своїй землі. Можливо, хтось не розуміє цього, то треба пояснити, що таке українська куль-

тура. Але будьте пильні, шановні колеги, ми не знаємо, з якого боку чекати нападу. А тим, хто послав цих рейдерів, скажемо, що якщо і далі так діятимуть, доведеться засвідчити їхні імена. Тому ми повинні порозумітися, і тим, хто приїхав з іншої держави, пояснити, що таке Україна, бо навіть у розрізі прав людини, коли всі можливості вичерпані, народ має право захищатися”.

У цій історії кримінальні прикмети з’явилися ще до перших спроб виселення. На час приватизації приміщення чомусь зник ордер, за яким вселялася бібліотека. Сподіваємося, для детективів це не найскладніша справа, бо, за словами письменника Михайла Шевченка, у міськради достатньо підстав ініціювати порушення кримінальної справи за фактом викрадення майна.

“Я не згоден з Олесем Довгим — люди, які мають намір увійти сюди, підуть не туди, куди ви їх пошлете, а куди надумалися. Тому до цього питання не можна ставитися легковажно.

Була постанова, яка розділила майно на державне і комунальне, тому все, що ви одержали за ордером, перейшло у майно комунальне. І для того, щоб Фонд держмайна міг приватизувати для “Укргазпроекту” це приміщення, треба, щоб було відповідне рішення Київської ради. Якщо його немає, то сьогодні вона повинна ініціювати порушення кримінальної справи за викрадення її майна. І тоді проблема з купівлею приміщення набере іншого характеру, акт купівлі-продажу визнають недейсним. Комунальне майно належить вам згідно з ордером. Кожний злочинець вчиняє злочин у тиші, бо ніхто не бачить і не б’є по руках. Потрібно одразу оприлюднювати ці імена, щоб усі знали, хто це розпочав, і що збирається робити”.

І останнє, що, здається вселяло надію в директора і працівників у цій зловісній ситуації — підтримка читачів, які прийшли на прес-конференцію разом із журналістами і пообіцяли стати на охорону улюбленого закладу. Моя ж пропозиція незмінна: через банери на будинках почати доступний лікнеп для рейдерів. “Київ — батьківщина першої в Європі бібліотеки”.

Фото Тамари Федяй

Голова Українського фонду культури Борис Олійник: “Ми таки на своїй землі”.

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Поширення російської мови в Україні значне. До російськомовності етнічної додається російськомовність вимушена і ділова, пов’язана з об’єктивною потребою послуговуватися цією мовою як однією з мов міжнародного спілкування. Різні сфери застосування російської мови законодавчо, на рівні суспільної свідомості та політично майже не розрізняють. Одні над цим просто не замислюються, інші роблять на цьому велику політику, користуючись недовершеністю правового неврегулювання статусу російської мови.

Застосування російської як мови компактно розміщеної етнічної групи визначає Конституція, але мовне законодавство врегульовує лише концептуально. Невизначеність правового статусу російської компактної етнічної групи дає змогу махінаторам зараховувати туди ж і російськомовних етнічних українців. Після повного правового врегулювання статусу російської мови політики-державники і громадяни зможуть нарешті предметно критикувати конкретних зацікавлених пропагандистів руйнівної для держави геополітехнології

протягування офіційного чи державного статусу російської мови. Зараз усе зводиться до емоційних взаємозвинувачень і образ. Телешоу на цю тему справляють прилизливе для українського суспільства, прикре і доволі гнітюче враження.

Закон повинен прагматично врегулювати порядок застосування російської мови громадянином — представником етносу задля збереження етнічної самобутності

розвитку етнічної самобутності, і це, безумовно, допоможе повернути самобутність і зросійщеним українцям також. Основний критерій — плекання національних самобутніх традицій, віри, культури, устрою життя. Тут є серйозні проблеми. Колишнє домінуюче становище російського етносу негативно позначилось на збереженні ним власної самобутності на теренах колишніх союзних республік. Етнічні ознаки росіян на цих територіях

Термінового врегулювання вимагає порядок застосування в Україні мов міжнародного спілкування. Ідеться не лише про російську, а й англійську та інші мови. Цілком очевидно, що неухвалене і невнормоване застосування мов міжнародного спілкування за інерцією поширюється у сферу пріоритету державної мови. Внаслідок цього відбувається звуження сфери застосування державної мови в публічній діяль-

обмежене застосування російської у сфері конституційного пріоритету державної об’єктивно не вигідне і російській етнічній громаді. Звичайно ж, приємно чути свою мову скрізь, але для збереження самобутності російської етнічної громади достатньо, щоб рідну мову плекали представники цієї громади. Завжди знайдуться провокатори, які не дадуть спокійно жити громадянам російського походження і зросійщеним українцям сходу чи півдня, провокуючи їх на боротьбу за розширення застосування російської мови в Україні. Напевно, багатьом українським росіянам незручно за тих політиків, які кричать про захист російської мови як мови загрозеної, посиляючись на закон про ратифікацію Хартії міноритарних мов. Цей закон занадто суперечливий, краще Верховній Раді його негайно переглянути і привести до норми. Хоч від унормування комплексного статусу російської мови залежить спокій суспільства, стабільність і зорієнтованість парламенту лише на національні інтереси, а в підсумку — світова конкурентоспроможність і самостійність України. Від цього залежить єдність суспільства і добробут усіх громадян.

РЕАЛЬНИЙ СТАТУС РОСІЙСЬКОЇ МОВИ

відповідно до статі 11 Конституції. Держава не може повноцінно цьому сприяти, якщо законодавчо не визначено досі залишається статус території, де компактно проживає етнічна меншина. На мою думку, це повинен визначати закон, адже стосується територіально-адміністративного розмежування України за етнічною ознакою. Закон має містити вичерпні ознаки російської етнічної громади, щоб виключити зарахування до неї етнічних українців і громадян іншого походження лише на підставі їхньої російськомовності. Потрібен всеукраїнський стандарт збереження і

виявилися доволі розмитими і залишилась яскраво виражена російськомовність. Серед російської етнокультури в інформаційному просторі України домінують готові взірці з Російської Федерації. Справжнє етнічне життя російської та інших етнічних громад потребує детального вивчення й аналізу. У підсумку слід прийняти закон про порядок визначення територій компактного проживання національних меншин, а також закон про кожну зокрема означену територію компактного проживання меншини: російської, угорської, румунської, грецької тощо.

ності. А тому, що поширеною мовою міжнародного спілкування в нашому регіоні є російська, відбувається витіснення української мови з багатьох сфер суспільної діяльності, орієнтованих на експорт і тісні ділові зв’язки з Росією і навіть з Польщею. Якщо найближчим часом не прийняти прагматичного закону про обов’язковий порядок застосування мов міжнародного спілкування, звуження сфери застосування державної мови досягне критичної межі. Цілком очевидна нагальна потреба одночасного прийняття закону про державну мову. Не-

КВІТИ З ВИННИЧЕНКОВОГО САДУ

Валентина ДАВИДЕНКО

На повітряних ямах літак відчутно струшує. Можливо, десь існують такі ж вакуумні прогалини на спіральній стрічці часу, не заповнені лицями, рухом життя й історії. Мені завжди спадало це на думку навіть стосовно чийогось життєвого шляху, адже в творчості найвідоміших постатей є таємничі сторінки, не досліджені біографами. Часто вони стають привільною цариною для художньої літератури, можна допустити й таке виповнення часового вакууму домисленою сторінкою, якщо письменник має достатньо інтуїції та сумління.

Дві дивовижні іпостасі поєдналися в особі мого однокурсника, київського письменника і журналіста Олександра Балабка. Він мандрівник-пошуковець, і розвідки його щонайперше у бібліотечних колекторах та архівах. Через оригінали листів та щоденників, книги інших дослідників прагне відтворити контекст, історію й середовище, в якому працювали його улюблені письменники Микола Гоголь і Михайло Коцюбинський. І тому в своїх есеях він ретельно достовірний. Але є в них і озонний вітер справжніх мандрів, захоплені враження і соковито виписані краєвиди інших країн, де пролягли стежки видатних українців. Тому що автор з відеокамерою і фотоапаратом пройшов маршрутами, на жаль, часто не відомими іноземним гідам, на власні очі побачив будинки в Римі й на Капрі, де жили і творили “синьйор Ніколо і синьйор Мікеле”, зафіксував ті місячні доріжки на південних морях, які не стерлися й не зблякли від плини століть, тож ніби побачив фантастичної краси панораму очима своїх героїв.

Дві книги Олександра Балабка, видані два роки тому, “Синьйор Ніколо й синьйор Мікеле. Рим Гоголя й Капрі Коцюбинського” та “Мальви у Вічному місті” одразу привернули увагу критики і викликали значний резонанс у читацьких колах. Письменник Михайло Слабошпицький так означив примітну рису цього автора: “Він явив нам ту культурну реальність, яка ніби воскресла. Оскільки є така закономірність: якщо щось у світі було, але воно не описане (а це люди, події, інші реалії), то воно померло. І Олександр Балабка — з тих, хто воскрешає. Воскрешає українські сліди, українські імена, українські сюжети поза Україною”.

А Віктор Баранов підкреслив значення письменницького пошуку: “Відкриття світу Олександром Балабком обертається на пошуки

ним України і зрештою — на відкриття її самої в собі й у тому всепланетарному світі, де їй зовсім не тісно, але де розкидано й розпорошено безліч нашого цвіту, яким маємо право пишатися і який треба трепетно оберігати”.

І ось нова книга Олександра Балабка “З Ніцци до Мужена. Від Башкирцевої до Винниченка”, яка вийшла наприкінці минулого року у видавництві “Факт”. Про героїв цього твору не скажеш, що їхні біографії мало досліджені. Та автор представив нам той часовий відрізок життя кожного, що був присвячений образотворчому мистецтву, і розмірковує над вічною дилемою творця, якому потрібно завжди переборювати життєві колізії: нестатки серед царственої природи Провансу та вимушене забуття в політичній еміграції — це у випадку з Винниченком, і хаос родинного буття й тяжку недугу — рідкісно обдарованій дівчинці Марії Башкирцевій. А ще їхні долі об’єднало Блакитне узбережжя, де Марія почала вести свій знаменитий щоденник і захопилася живописом, а Винниченко знайшов у цих місцях свій останній притулок і, незважаючи на тяжку фізичну працю, творив як письменник і живописець.

Для автора книги настільки важливі всі обставини життя своїх героїв, що поряд із репродукціями робіт він вміщує сучасні фото місцин, де пролягли стежки цих українських митців. А в дорожніх нотатках з усмішкою розповідає, як не раз дивувався чи й

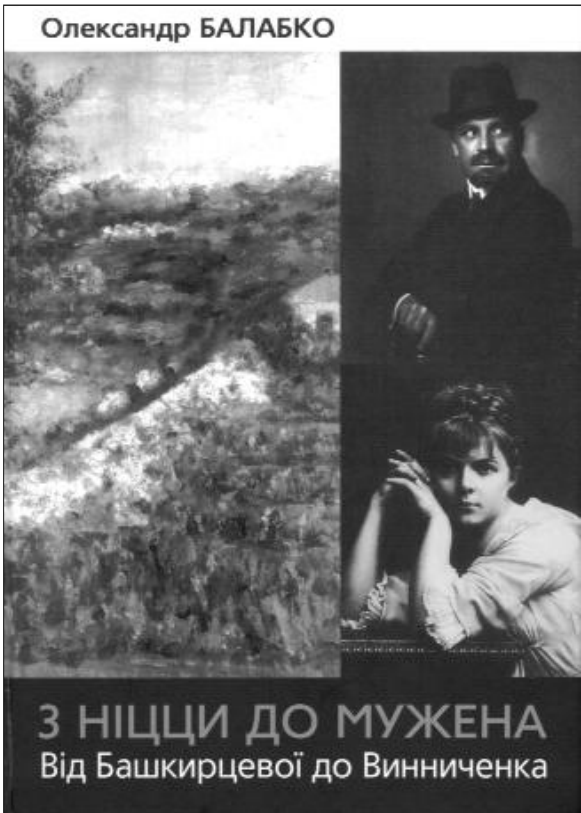
“Квіти”

насторожував щасливих мешканців Провансу, вигулькнувши з фотоапаратом із якоїсь екзотичної зарості. І в цьому теж весь Олександр Балабка, допитливий і пристрастно закоханий у своїх героїв, який дивиться на них, за словами М. Слабошпицького, “бачачи тільки чесноти, — справді як на сонце!” Але цією любов’ю переймається й читач, мандруючи разом з автором не лише Блакитним узбережжям, а й мальовничою Полтавщиною, де був маєток батьків Марії Башкирцевої і де майбутня художниця ввібрала в себе барви українських краєвидів.

Цікаво, що власний творчий шлях до осягання явища Башкирцевої для Олександра почався саме в художньому жанрі: спершу він написав п’єсу “Сон Марії Башкирцевої”, яка вміщена в книзі, а згодом з’явилося бажання самому осмислити щоденники художниці, мандруючи її шляхами в Україні й зарубіжжі. І він робить власні відкриття, доповнюючи картину того часу і середовища, в якому жила й творила Башкирцева. Можна сперечатися з автором: подекуди в осмисленні жіночої сутності герої-

ні, як на мене, читається суто чоловічий погляд автора на колізії душевних переживань, але, безумовно, мандрівка від Ніцци до Мужена сторінками цієї книги залишає таке ж глибоке враження, ніби читач здійснив її насправді. І все ж мета автора — не екзотична подорож, а повернення імен двох художників на батьківщину. Марія Башкирцева уславлена як художниця у Франції. І жодної виставки її творів в Україні. Якщо ж ми спроможні на дорогі проекти сучасного зарубіжного мистецтва, які представляли в столиці й мали неоднозначну оцінку, то чи не шляхетніше показати виставку високо поцінованої в світі художниці родом з України? Повернені на батьківщину твори Винниченка теж хотілося б бачити в постійно діючій експозиції. На одному з натюрмортів художника квіти, очевидно, з його саду, який митець відновлював з чагарника (“лопата, ...садовий ніж і пила не випадали з рук автора “Сонячної машини”).

Олександр Балабка продовжує розробляти теж царину ще не сходиму — українські митці в світі. Часовий вакуум виповнює рухом життя й історії.

ІСТОРИЧНА ВИСТАВКА «УКРАЇНА ВІД ТРИПІЛЛЯ ДО СЬОГОДЕННЯ»

Галина ЛЕВИЦЬКА, член Національної спілки журналістів України

“Політики викрадають у народу ідеали, а мистецтво їх зберігає”.

Правдивість цього твердження довела загальнонаціональна художня виставка “Україна від Трипілля до сьогодення”, на якій представлено переважно твори на історичну тематику. Виставки ці відбуваються раз на два роки. Перша згуртувала усього тридцять митців, які працювали в історичному жанрі. Нинішня, яка відкрилася в Будинку художника, налічувала понад сотню учасників.

Незмінний організатор виставок “Україна від Трипілля до сьогодення” — київський митець Олександр Мельник. Експозиція в Києві — лише перший її етап. Протягом лютого виставку “Україна від Трипілля до сьогодення” зможуть подивитися у Львові. З 1 березня її експонуватимуть у Донецькому художньому музеї. І в тому, що українські полотна, присвячені історичному минулому, поїдуть у Донецький край, — заслуга Міністерства культури, наголошує куратор виставки О. Мельник. Це одна з особливостей сучасної України. Без дозволу з Києва ніхто у Донецьку не наважиться прийняти виставку, на якій глядач зможе побачити чимало незвичайних робіт. Коли на Донеччині активно лунають заклики прославляти російську імператрицю Катерину II, картина з її гульт-

бищами багатьом може видатися незвичною. Як і полотно з розп’ятим на хресті, але не вбитим душею захисником волелюбного Батурина. Вже не кажу про портрет Романа Шухевича.

На відкритті виставки представники Міністерства культури висловлювали побажання, що виставку слід показати і в інших містах України, вона повинна стати важливим елементом самоусвідомлення української нації. Директор Батуринського музею-заповідника заявила про бажання придбати всі роботи, приурочені до 300-річчя Батуринської трагедії. На виставці багато робіт на тему Голодомору та страшної розправи російського царя Петра I з Батурином — центром українського самостійництва.

Відомо, що у радянський період робили все, щоб історичний жанр, виражений мистецькими за-

собами, якщо не зовсім знищити, то бодай зігнати на маргінес.

“Ми живемо в час, коли знову відроджується історична тематика”, — сказав на відкритті виставки український мистецтвознавець і громадський діяч Богдан Горинь. Він, зокрема, наголосив, що сотні років українці жили з подвійною свідомістю: художники малювали картини, поети писали вірші. Люди з подвійною свідомістю Мазепу називали зрадником, не мали права згадувати про Калнишевського. “Врешті-решт нас обкрадали матеріально і духовно, і чимало наших цінностей зараз перебуває у музеях за межами України”, — констатував мистецтвознавець.

За словами Горина, необароко, яке розквітло при Мазепі, має своїх продовжувачів. Один із них — Микола Стороженко. Його робота “Свята Ольга” — одна з вершинних

у творчості художника, — сказав мистецтвознавець.

Сподобалися глядачам роботи харківських митців. Вони створили в повному розумінні окрему школу, і Гонтарів — їхній викладач — показав, як можна поєднувати реальні речі з фантастичними і створювати духовну правду, представлену в натуралістичному виразі. За словами мистецтвознавця, до творів фантастичного реалізму належать і твір Мурашкіної, і твір Сердюка, й інших авторів.

Богдан Горинь відзначив: на виставці є твори, які продовжують школу Бойчука. І наголосив, що вірний традиціям бойчуків митець з Києва Олександр Мельник. За словами мистецтвознавця, виставлена робота “Розп’ятій Батурин” О. Мельника — водночас і символ виставки, і символ трагедії Батурина.

Зроблено акцент на творах ще одного київського художника Олександра Івахненка з огляду на вишуканий стиль, досконало подану розробку композиції й образу.

І хоч загальнонаціональна художня виставка “Україна від Трипілля до сьогодення” щойно відкрилася, її організатори вже планують наступну.

“Лицар, який жив сім століть тому, твій — хай і далекий, але такий рідний — прабатько, рятівник, оборонець, ангел”.

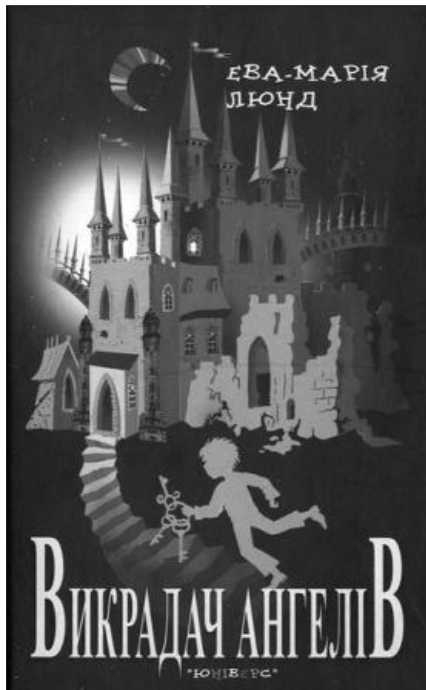
ПРО ДИВОВИЖНІ ПРИГОДИ АНГЕЛА ФЕЛІКСА ТА ЙОГО ДРУЗІВ

Алла ДИБА,
літературознавець,
член Національної спілки письмен-
ників України

“Тепер можеш іти додому й писати. Це стане метою твого життя і буде моїм подарунком. Нехай твоєю зброєю буде слово”, — либонь, так мовив колись на вухо ангел норвежці Еві-Марії Лյонд. Ця жінка — глибокий знавець мов — перекладає з французької (і французькою!), англійської, італійської, німецької, фламандської, шведської й данської. Мистецтвознавець, театрознавець, музикознавець. Автор наукових досліджень.

А 2004 року Ева-Марія Лյонд подарувала читачам доволі чудернацьку повість “Викрадач ангелів” (переклад українською Галини Кирпи, художнє оформлення Катерини Мішук). Карколомний, глибоко сучасний і водночас занурений у далекі минулі століття надзвичайно захопливий сюжет.

Ця книга — дебют письменниці у дитячій літературі. Чому ж я, доросла, здавалося б, обтяжена знаннями, проблемами й турботами, так щиро плачу над її сторінками і так просвітлено радію успіхам головного героя та його друга-ангела? Може, тому, що кожен із нас десь глибоко в душі назавжди залишається дитиною? А може, тому, що це справжній твір? Саме на його унікальність і звернула увагу автор післямови до українського перекладу літературознавець Зоя Жук: “...особливістю “Викрадача ангелів” є те, що в цій повісті зов-

сім немає протиставлення дитячого й дорослого світів, як ми звикли бачити в багатьох сучасних книжках для підлітків. Натомість чітко показано вічні родинні цінності — затишок дому, взаємну любов і довіру в сім'ї, життєву потребу пам'ятати своє коріння, протистояти усім спробам сучасної цивілізації перетворити людину на безбаченка”. Отже, у повісті навмисне ніяк не культивується (навіть — вмотивовано, але ненав'язливо заперечується) безліч разів оспівана в літературі проблема антагонізму батьків і дітей.

Герої “Викрадача ангелів” — дванадцятирічний Фабіан Рінгер, його однокласники Понтус, Роза і Райн, їхні батьки — дзвонар, різник, пекар, учитель. Звичайні люди. Хлопчиськом-халамидником врывається на сторінки Фелікс Фукс — добрий ангел Фабіана. Огорнений могутньою духовною енергетикою, постає перед нами священик-мудрець — пастор Лінд, хранитель багатовікової культури свого народу, рідного міста й країни.

Надзвичайно майстерно виписані сюжетні лінії, епізоди, фантазмагоричні видіння старого замку; створено виразні, надзвичайно сучасні алегорії “забамбуленого” футболу люду. Незабутні сцени цинічного рейдерства, спустошеного пограбування храму і “бойових” буднів дружніх родин, які забарикадувалися у скромному будиночку Рінгерів, що перетворився на фортецю, бо люди зуміли навіть без зброї стати незламними.

Кумири письменниці Лյонд — Ібсен і Шекспір. І хоч ці імена ніде в повісті не згадано, але міцні духовні основи достатньо прозорі й відчутні всюди.

Надзвичайно важливо те, що перекладач Галина Кирпа не лише майстерно трактує сам текст повісті, а й намагається розшифрувати для нас, читачів, певні важливі поняття. Наприклад, розшифрування прізвища дзвонаря, прізвища ангела чи ангелового вигуку. Звернімо

увагу на ще одну виразну деталь — прізвище священика у повісті Лінд із норвезької перекладається “липа”, а прізвище авторки повісті Лյонд означає не якусь одну липу, ясен чи сосну, а цілий гай — могутня метафора в самому імені. І якщо цю гру прізвищ можна назвати випадковою, то все одно без дієвої участі ангела тут не обійшлося, й Ева-Марія Лյонд, сама того не відаючи, чарівно перетворюється на казкову фею.

Ім'я однієї з головних героїнь — матері — Віта (життя) — традиційне для жінок її роду. У більшості країн світу є жінки з таким іменем, бо то справді ім'я-оберег. Ева-Марія Лյонд це примітила й відтворила.

“Викрадач ангелів” — дуже патріотична повість, вона вчить людину любити своє місто чи село, берегти й шанувати його історію, передати нащадкам, не знищивши й не загубивши тих скарбів, що дісталися від пращурів. І все це подано у повісті не в якомусь настирливо-моралізаторському ключі, а навпаки — ненав'язливо, вправно, людяно, саме так, як може розповісти про це своїй любій дитині мати. Мати сучасна, глибоко і всебічно освічена, з чистою, люблячою душею. Розповісти так, щоб аж мурахи по тілу побігли, коли в якусь хвилину розумієш, що лицар, який жив сім століть тому, твій — хай і далекий, але такий рідний — прабатько, рятівник, оборонець, ангел. І ці руїни старовинного замку, порослі чагарями, і ці унікальні старовинні книги й документи з велетенської бібліотеки — пам'ять тво-

го роду і народу, твої найдорожчі скарби, твоє майбутнє. І церква з унікальними іконами, вітражами, скульптурами, які створили колись твої далекі предки, які творить сьогодні твоя мати-художниця. І ця музика органа й дзвонів від дядька-органіста Птахоспіва і твого батька-дзвонаря — це твоя і твоєї родини вічність.

Мова перекладу — чиста, добірна, жива, за якою безпомилково вгадується блискучий текст оригіналу, бо ж зі слабкої основи навіть найвправніший, найгеніальніший перекладач не зробить шедевра.

Книга читається на одному диханні, як захопливий детектив, ні на мить не випускаючи читача з обіймів майстерно виписаного сюжету. Фантастична, навіть містична колізія вібрує на грані можливої катастрофи і постійно виводить читача й героя із запаморочливих лабіринтів буття до світла, до перемоги.

Сили земні й сили небесні, люди, ангели, злочинці, рідне місто — усе тут сплелось в талановито вималювану письменницею розгорнуту алегорію сучасного буття. Ева-Марія Лյонд невтомно сповідує шляхетність помислів і вчинків, те справжнє лицарство, яке завжди було близьким і українській духовній традиції. Так само, як авторка виводить родовід своїх героїв від звияжних лицарів, її духовний родовід як письменниці, що зважилася писати для молодого покоління, прослідковуємо в естетиці Г. К. Андерсена та Астрід Лінд'грена. Але тим і цінний справжній новий письменник, що він *інший*, оригінальний.

КАЗКОВІ ДЕТЕКТИВИ МАРИНИ ПАВЛЕНКО

Ірина КОВАЛЬ-ФУЧИЛО

Нині в Україні не одне видавництво прагне створити цікаву книжку для дітей. Не пасе задніх вінницьке видавництво “Теза”. Його продукція розрахована насамперед на читачів-школярів, а також, звісно, на їхніх батьків, які й вирішують — купити чи не купити книжку. Найчастіше рішення позитивне, якщо йдеться про твори відомої уманської письменниці Марини Павленко.

“Русалонька із 7-в, або Прокляття роду Кулаківських” — це сучасна казка про неймовірні й захопливі пригоди розумної і смислової вишнопільської школярки Софійки. У першій книжці Софійка намагається розплутати зловісну таємницю, пов'язану з долею її однокласника Вадима Кулаківського. “В мене, як хочеш знати, рід проклятий. Гроші ведуться, щастя — ні грама!” — зізнається він товаришці. Отже, треба зняти прокляття. Але ж як це зробити? У

пригоді стала старезна шафа, що виявилася машиною часу і може перекинути в різні історичні епохи, якщо влізти в неї зі старою світліною. На допомогу приходить вірний друг Софійки Сашко, який завжди тверезо, по-дорослому вміє проаналізувати ситуацію і прийняти правильне рішення, а це йому доводиться робити частенько, оскільки змушений допомагати матері виховувати трьох сестер-близнючок, покинутих батьком напризволяще.

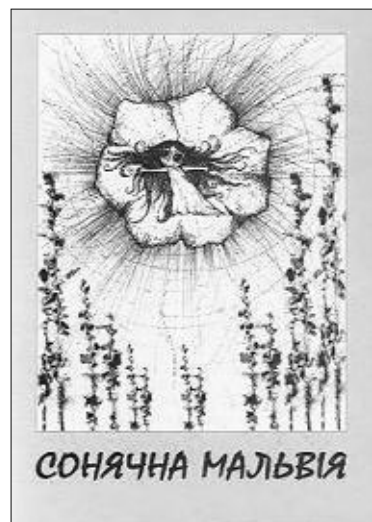
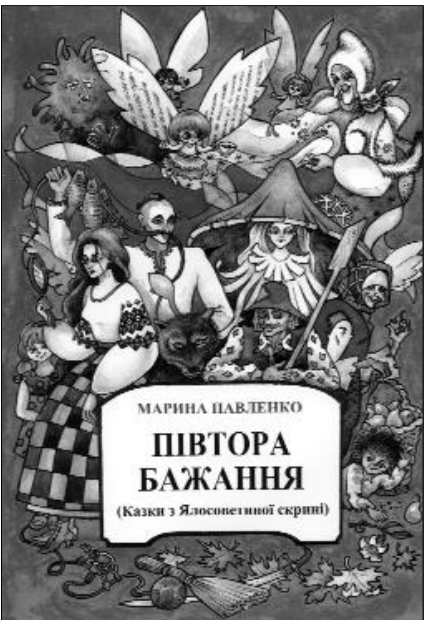
Друга книжка оповідає про пригоди Софійки у старовинному лесківському замку, колишньому маєтку родини Дашківських. Тут блукає привид дитини, який щонайбільше грає “Місячну сонату”, чим уже не лякає місцевих жителів, звиклих до знайомої мелодії. А ще привид урятував замок від нещадного нищення людьми, які безвідповідально, задля власної наживи перепродують майно замку, бездумно руй-

нують його: “Які тут були люстри! ... Де вони поділись? Ну, хай меблі — на розпал, хай труби — на брухт, але куди вони повивозили люстри, мила Софі?!” — щиро обурюється привид.

Софійка знайомиться з привиdom, який виявився нещасною дитиною, що зростала без любові батьків. Його поневіряння можна припинити, якщо виявити, чією частиною душі є душа привида. Дівчинка докладає всіх зусиль, щоб розгадати цю таємницю.

Чи не найхарактерніша риса письменницької манери Марини Павленко — вміння захоплювати читача — і дорослого, і малого. Сюжет повісті-казки динамізмом, загадковістю, напруженістю нагадує детектив. А ще чудова мова письма, легка, барвіста. Вдалі репліки кожного персонажа, тобто мовлення героїв персоналізоване. Маю лише одне побажання — якнайшвидше побачити “Русалоньку” на екрані — вона до цього дуже надається.

Згадаю тут ще одну книжку уманської письменниці. Це збірник дванадцяти казок “Півтора бажання (Казки з Ялосоветиної скрині)”. Книжка має так зване обрамлення: всі казкові історії вплетено в один сюжет. Виявляється, кожна казка живе у скрині загадкової бабусі Ялосовети, яка іноді випускає їх політати світом. Аж одного разу казки зчинили бунт і порозлігались. Деякі з них, найцікавіші, зібрано під однією палітуркою. Читати їх — величезне задоволення. Характери героїв, їхня поведінка, дії та вчинки, а також описані ситуації дають підстави стверджувати, що для казок Марини Павленко характерна глибока народність, яка вдало переплетена з авторською майстерністю письменниці. Книжку яскраво і любовно проілюструвала сама авторка.

ДИТИНА З КНИЖКОЮ В РУЦІ

Геннадій ГОРОВИЙ

... Вищать навушники та “маги”,
Екрани лізуть в душу напрямці...
Але, гляди, приверне десь увагу
Дитина з книжкою в руці —
І світ міняється.
Д. Чередниченко

Книги, прочитані в дитинстві, впливають на формування особистості. Та, на жаль, сучасний книжковий ринок пропонує дітям літературу, яка дорога за ціною, проте дешева й низькопробна в сенсі мовному, оскільки відбиває всі стереотипи неправильного “дорослого” мовлення і формує мовну “несвідомість” української дитини, несмак у її стилі життя, моделях поведінки й спілкування, у світогляді.

У світлі сучасних реалій українського книжкового світу видається

знаковою презентація другого альманаху “Сонячна Мальвія” (Радосинці — дітям) — спільне дитячє членів Всеукраїнського літературного об'єднання “Радосинці”, що діє при НСПУ під керівництвом Дмитра Чередниченка, та видавництва ПВП “Задруга”. До другого тому альманаху ввійшли нові твори радосинців та почесних членів літературного об'єднання — Петра Засенка, Тамари Коломієць, Любові Голоти, Дмитра Білоуса (світлої пам'яті) та інших видатних майстрів слова.

Презентація відбувалась у дружній атмосфері. Святковий вечір відкрив упорядник альманаху Дмитро Чередниченко:

— От і склалася щедра книга дітям на читання, на світле зростання. Діти читатимуть і мріятимуть про (місто? країну?) рідну сонячну Мальвію, де збуваються найзаповітніші мрії.

Зі сцени лунали поезії, пісні, дотепи у виконанні радосинців. З привітальним словом виступили шановні гості з Обухова: Валентина Шимоненко — заступник голови Обухівської міськради, Алла Тарасевич — віце-президент благодійного фонду “Відродження України” та Зоя Півторак — завідувачка дитсадочка “Рушничок”, методист Ольга Корзун. З “Рушничком” у радосинців уже давно склалися добрі стосунки.

За підтримки Обухівської міськради (голова В. О. Мельник) та благодійного фонду “Відродження України” (віце-президент А. В. Тарасевич) побачило світ не одне видання обухівських письменників-радосинців.

Так хочеться повірити у життєствердні слова Дмитра Чередниченка:

Манитимуть персти магичні,
Шляхи космічні й дальні путівці.
Але завжди було і буде вічне —
Дитина з книжкою в руці!
Допоки й світ.

ПОЖЕРТВИ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ

Продовження. Поч. у 2003—2006 рр.,
ч. 4, 15, 20, 25, 28, 34, 44, 52 за 2007 р.

Байовський П. Р., м. Львів	100,00
Карапата Т. Ю., м. Львів	50,00
Квич В. М., м. Львів	100,00
Коротинська Г. І., м. Кам'янець-Подільський Хмельницької обл.	20,00
Креденс А. В., м. Львів	100,00
Кривецький І. І., м. Львів	100,00
Мельниченко В. В., м. Львів	100,00
Мечик В. В., м. Львів	50,00
Наконечний Р. І., м. Львів	100,00
Паник М. М., м. Львів	100,00
Раді Р. Е., м. Львів	100,00
Ронанів С. Б., м. Львів	100,00
Сарванський Н. В., с. З. Вода Львівської обл.	100,00
Тарабрина Л. В., с. Орлове Мелітопольського району Запорізької обл.	20,00
Яворівський В. О., м. Київ	3000,00

ВАЖКЕ ЩАСТЯ АНАТОЛІЯ БОРТНЯКА

● НА ЗДОБУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ

Ніна ГНАТЮК

Про відомого українського поета Анатолія Бортняка, чиї збірки віршів “Важке щастя” і “Янгол-охоронець” допущені до участі в конкурсі на здобуття Національної премії України імені Тараса Шевченка, мені писати завжди приємно і відповідально. Він не потребує особливих рекомендацій, адже належить до покоління Василя Стуса і Василя Симоненка не лише за віком, а й за світосприйманням. Про що б писав Анатолій Бортняк — про красу і велич рідної подільської землі чи української мови, про самоспалення на Чернечій горі українського патріота Олекси Гірнича чи народну пісню — завжди його слово точне, яскраве, виражене, мов насіння на батьковій долоні.

Непросто знайти поета, який би так дослухався до кожного рядка, кожної рими, так ювелірно, точно і присіклово працював у майстерні слова. Важко знайти сучасного митця, який би так дорожив совістю і честю,

так карався незробленим і неказаним, так сповідував правду. Болить йому кожне забуте прамамине слово, кожен зруйнований храм, кожна понівечена людська душа.

Звертаючись до свого небесного покровителя, у вірші “Янгол-охоронець” поет говорить:

*Захищай від гіркої зневіри,
самоїдства ідкої золи,*

*що в мені, як озонові діри,
виникають коли-не-коли.*

*Невідомо, допоки віднині
ще топтатиму я спориші, —
ти надалі боронь від гордині,
а також від лінивства душі.
Щира правда — життєва основа.
Не дозволяй, охоронцю, ні-ні! —
на брехню і на фальш ані слова,
як колись дозволяв ти мені.*

У цих рядках — не словесна поза, не пустопорожній оклик, а щире зізнання людини, яка у свої поважні літа живе за тичинівським висловом: “Поете, будь собі суддею!”

У вірші “Заклик на книзі” після прочитання роману “Брухт” Павла Загребельного Анатолій Бортняк звертається до кожного з нас:

*Пильнуймо, українці, Бога ради,
щоб наших душ останні барикади
не розібрали на металолом.*

Сподіваюся, шановні члени Шевченківського комітету прочитають і належно оцінять збірки Анатолія Бортняка, номіновані на найпрестижнішу премію України.

● УКРАЇНА, АРБАТ, 9

Юрій БЕЗКРОВНИЙ

Відкриваючи урочистий вечір, генеральний директор Центру, доктор історичних наук, член-кореспондент АПН України Володимир Мельниченко розповів громаді про Злук України Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки 22 січня 1918 року. Крім того, цього дня Україна святкує 90-річчя з дня прийняття IV Універсалу Української Центральної Ради, яким було проголошено незалежність України.

Посол України в РФ Олег Дьомін, привітавши українців Москви з цим великим святом, подякував за їхній внесок у відродження та збереження української культури в Росії і вручив державні нагороди України голові Товариства української культури “Славутич” Василеві Антоніву (орден “За заслуги” III ступеня) та низку посвідчень закордонного українця. Знаково те, що заступникові генерального директора Центру Полікарпові Ткачу, який багато років присвятив роботі в цій установі, присвоєно почесне звання “Заслужений працівник культури України”.

Орден княгині Ольги III ступеня було вручено Антоніні Кожемяко, завідувачці Народного краєзнавчого музею в с. Ярополець Волоколамського району Московської області, де знаходиться могила гетьмана України Петра Дорошенка та маєток родини Гончарових. Пані Антоніна свого часу стала ініціатором і активним учасником створення цього культурного закладу, вона зберегла для нащадків унікальний бюст українського державника роботи італійського майстра XVIII ст.

До Культурного центру завітав відомий український поет і перекладач, голова Комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка Роман Лубківський. Він наголосив на значенні українства в розвитку російської культури й державності: “Неподалік

Дмитро Стус

Роман Лубківський

цього будинку зупинялися, зустрічалися з друзями Тарас Шевченко, Михайло Грушевський, Симон Петлюра, Володимир Винниченко. Українська присутність у Росії та внесок російських українців у розбудову демократії, збагачення російської культури — це аксіома. І жити нам треба вірою в те, що більшість пороги минулого не розділятимуть нас, не позбавлятимуть можливості, яку нам дає демократія, політична толерантність, взаємоповага й спільне бажання творити добро на великому європейському та світовому просторі”.

В основу святкової програми було покладено виступ Міжнародної хорової капели “Славутич” Культурного центру України в Москві. Це професійний колектив, створений 2001 року за сприяння Московського товариства “Славутич”, що цього місяця провело в центрі чергове засідання. Художнє керівництво капелю здійснює талановитий хормейстер, випускник Одеської державної консерваторії і Київського державного музичного педагогічного інституту, заслужений артист України та Росії, диригент і режисер Олександр Сьомака.

У репертуарі “Славутича” різнопланові твори — від класики й духовної музики до слов'янського фольклору. Ось і цього дня “Славутич” подарував гостям Центру низку чудових українських пісень, авторських і народних, духовних і ліричних. Соло на бандурі — випускниці Київської державної консерваторії ім. П. Чайковського, співробітниця центру Лариси Бондарук.

Визначним датам в історії України було присвячено й книжкові експозиції з фондів Інформаційно-довідкової бібліотеки, що відкрилися напередодні в Культурному центрі України. До Дня пам'яті Героїв Крут, який відзначають щорічно 29 січня, та до Дня Соборності України було представлено видання Інституту історії України НАН України, низку світлин та копій документів.

Яскравою сторінкою в житті Центру стало відкриття виставки робіт української художни-

ПІД ПРАПОРОМ СОБОРНОСТІ

Січень у Культурному центрі України в Москві

Центральна січнева подія в житті української діаспори Москви — святкування Дня соборності України. Цей день із року в рік збирає українців міста на спільну молитву за Україну, яка традиційно завершує великий концерт у Культурному центрі України в Москві.

ці з Києва Мар'яни Абрамової. Її живопис завдяки стилістичній розмаїтості поєднує тонке відчуття краси й вишуканий романтизм. Вона працює ще й у царині графіки та артфотографії. Цією виставкою започатковано новий проект “Молоді митці в Культурному центрі України в Москві”.

Друга половина січня позначена й іншими неординарними подіями. Це насамперед вечір, присвячений геніальному українському конструкторові Сергію Корольову, внесок якого у світову науку неоціненний. Гості Центру мали нагоду переглянути українсько-російський художній фільм “Корольов”, який зняла Перша відеокмпанія та кіностудія “Мастер” 2007 року. У ролях — Сергій Астахов, Наталія Фатєєва, Вікторія Толстогонова, Сергій Юрський. Життєвому шляху Корольова присвячено й велику фотовиставку, організовану за допомогою Посольства України в РФ.

Ще один новий проект — “Українські земляцтва в Культурному центрі України в Москві” — розпочато в січні. Московська асоціація “Лугань” стала ініціатором проведення в Центрі вечора пам'яті народного артиста України та СРСР Юрія Богатикова, присвяченого його 75-річчю. Для шанувальників творчості співака це стало нагодою

зібратися разом, послухати пісні у чудовому виконанні Джульєтти Якубович, Влада Білика, Марини Семенової, Олександра Цилінка й поспілкуватися з дружиною майстра.

Особливий резонанс викликав вечір, присвячений 70-річчю з дня народження видатного українського поета Василя Стуса. До Культурного центру завітав його син — літературознавець, лауреат Шевченківської премії Дмитро Стус і актор Національного академічного театру російської драми ім. Лесі Українки Роман Семисад. Задумавши вечір як музично-театралізоване дійство, Дмитро Стус розпочав його з теми любові в поезії батька, йшлося й про суспільно-політичні твори. У великій залі Культурного центру України звучав запис голосу Василя Стуса. Відбулася прем'єра двох зворушливих романсів на слова поета, які виконав Роман Семисад. Було помітно, що для більшості присутніх ця надзвичайно емоційна лірика набула цілком нового звучання.

Під гостинним дахом Центру шанувальників української пісні вкотре зібрав Український музичний салон, відбулася творча зустріч учнів та викладачів музичних закладів України та Росії, що носять ім'я Р. Глієра. Усього протягом січня в Центрі побувало близько 2 тисяч осіб.

Міжнародна хорова капела “Славутич”

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

15 лютого ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка проводить у Музеї гетьманства (Київ, вул. Спаська, 16-Б) “круглий стіл” на тему “Уроки історії очима сучасників” — до 90-річчя Берестейського миру. Початок о 16.00.

З 15 лютого до 15 березня в Національному музеї літератури (Київ, вул. Б. Хмельницького, 11) діятиме виставка творів Тараса Шевченка, виданих “Просвітою”.

ОБРІ «ЛИБЕДІ»

Олег ДОЛГИЙ,
заслужений працівник культури
України, художній керівник і дири-
гент Українського народного хору
“Либідь”

Восени 2007 року Українському народному хору “Либідь” Палацу культури ВАТ “НВП “Більшовик” виповнилося 35 років.

Основна мета хору “Либідь” від часу заснування і досі — збереження та популяризація української народної пісні.

Біля витоків створення колективу стояли шанувальники народно-пісенної творчості: інженер виробництва Михайло Єрмоленко та нині народний артист України Богдан Антків, який керував хором протягом перших 10 років.

За роки творчої роботи хор досяг вагомих висот і одержав почесне звання народного.

“Либідь” — лауреат міжреспубліканських та всеукраїнських конкурсів і фестивалів народної творчості, дипломант Другого міжнародного фестивалю фольклору у Києві, дипломант Першої національної асамблеї в незалежній Україні. Хор — колективний член Всеукраїнського товариства “Просвіта”.

Творчий колектив — переможець республіканського телетурніру “Сонячні кларнети”, 35-хвилинний телефільм “Співає “Либідь” тричі демонстрували на українському телебаченні. Хор часто запрошують на міські та всеукраїнські культурно-мистецькі заходи. Схвальні рецензії та позитивні відгуки либідчани отримали у французькій пресі.

У репертуарі хору — пісні дохристиянської доби, християнські пісні та пісні періоду козаччини, авторські пісні та пісні народів світу.

Хор — база практики для студентів Київського національного університету культури і мистецтв.

За час свого існування творчі шляхи колективу пролягли через міста Прибалтики, Росії. Хор вис-

тавав у містах і селах Київщини, Буковини, Полісся, Галичини та інших регіонів України. Не минули українські міста Львів, Яремчу, Одесу, Севастополь, Сімферополь, Калуш, Кельменці.

Либідчани приймали гостей з Криму, Буковини та з зарубіжжя — Голландії, Франції. 1991 року в гостях побував хор Тулузької мерії (Франція); 1997 року приймали у себе хор “Музика” з міста Гренада та хор “Рондо вокале” з міста Торнефей (Франція). 2006 року либідчани спілкувалися зі “Слов’янським хором” з Тулузи.

1993 року на запрошення Тулузької мерії хор брав участь у святкуванні “Днів Києва в Тулузі” (Тулуза — місто-побратим Києва). 1996, 1998, 2005 років “Либідь” здійснила концертне турне одинадцятьма містами Південної Франції: Тулуза, Гренада, Кастельно, Торнефей, Марсіак, Кагор, Ларра, Монтан, Сея, Сен-Жан та Саліак.

Колектив отримав запрошення від латвійського хору “Vaiva” відвідати місто Талсі. Тож досвід у нас є, і пропозицією обов’язково скористаємося.

Наприкінці 2007 року на сцені Палацу культури ВАТ “НВП “Більшовик” відбувся святковий вечір, присвячений 35-річчю створення українського народного хору “Либідь”.

На святковий вечір прийшли відомі митці, художні колективи, виконавці, поети, композитори,

представники організацій та установ. Кожен мав змогу висловити своє ставлення до хору та вручити нагороди й подарунки.

З вітальним словом від Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка виступив його відповідальний секретар Микола

Нестерчук. Він нагородив працівників Палацу культури та хористів медалями, Почесними грамотами та Грамотами товариства “Просвіта”, побажав колективу нових здобутків та творчого довголіття.

Привітали митців народний артист України професор Іван Гамкало, заслужена артистка України професор Ліна Прохорова, заслужений працівник культури України професор Петро Андрійчук та інші.

З художніми творами виступили творчі колективи Палацу культури і міста: заслужена хорова капела “Оріяна”, хори “Жайвір”, “Гомін”, хор Віталія Лисенка тощо. Із святковою концертною програмою, до якої ввійшли твори українських авторів, обробки народних пісень, пісні народів світу, виступив ювіляр — хор “Либідь”.

Найбільше схвальних оплесків отримали “Пісня з України” (музика Костя Костенка), “Материнський сад” (музика Миколи Халамая), “Ой, чого ти почорніло...” (вірш Тараса Шевченка), а також веснянки та весільні пісні. Хор виконував концертну програму а-капела.

Колектив, що налічує 60 учасників, звучав злагоджено і натхненно, адже долаючи своє 35-річчя, він відкриває перед собою нові творчі горизонти, з великою наснагою і творчим натхненням підхоплює всі культурно-мистецькі ідеї, спрямовані на розбудову та утвердження незалежної України.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА,
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57
Відділ культури
Валентина ДАВИДЕНКО
270-55-57

Відділ коректури
Ірина СТЕЛЬМАХ
Олена ШУЛЬГА
278-63-69
Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69
Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Валентина ДАВИДЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301206
Наклад — 16000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 3,94 грн.
на 3 місяці — 11,32 грн.
на 6 місяців — 21,64 грн.

Костянтин СУШКО,
м. Запоріжжя

Закінчення.
Початок у ч. 5 за 2008 рік

Підкреслюю ступінь безкорисливості авторів фінансового сприяння, водночас (для аргументації) звертаюся до листа (№ 92/998 від 26.08.05 р. — тобто вже після візиту В. Юценка до Запоріжжя), адресованого головою правління відкритого акціонерного товариства “Запорізький металургійний комбінат “Запоріжсталь” В. Сацьким міському голові Є. Карташову. У листі було чимало застережень, наведено цитати з деяких законів, а мета — у проханні пана Сацького: “Предоставить ОАО “Запорожсталь” (землепользователи) в аренду сроком на 49 лет земельные участки общей площадью 24 га”. (Туди і входять 6 га о. Байди). Герой України так захопився, повіривши у свою всемогутність, що останнім пунктом своїх прохань пропонує “обязать национальный (цитую без змін) заповедник “Хортица” (структуру, яка напругу підпорядкована Міністерству культури і мистецтв України) или другой исполнительный орган (відколи загальнодержавний культурологічний заклад став виконавчим органом? Для кого?) заключить договора аренды со сторонними землепользователями”.

Зрозуміли, що відбувалося, шановні читачі? Цитований лист — не виняток, а правило. Скільки схожих послань, не відомих нам, — некомпетентних, абсолютно безпорадних і зайвих, навіть шкідливих у правовому плані заповнюють вітчизняний поштовий простір і впливають на наше життя! Впливають, бо ступінь їхньої життєздатності визначається знов-таки не рівнем компетентності, не правочинністю документів, а лише соціальною наповненістю авторів цидулок (посада, звання, регалії, статус, зв’язки тощо).

Отак і живемо.
Скільки разів доля бідолашної Хортиці опинялася в руках людей, які не розуміються на проблемах заповідності, а водночас нічим і ніким не делеговані до її облаштування! Скільки шкоди їй через це завдано! Тож покликає мене вигукнути зараз, позаяк усі затято (цікаво, чому?) мовчать: “Не будь 2005 року на посаді гендиректора Національного заповідника “Хортиця” Костянтин Сушко...” Що, шановні читачі, я передав куті меду, виявляючи “схильність до бо-напартизму”, через власне усвідомлення особистої незамінності? Вибачте, замовкаю. Але, прошу вас, не полінуйтесь, порівняйте, що діялося (і як!) у заповіднику до мого несподіваного приходу, і чим позначився період мого дирек-

БИТВА ЗА ХОРТИЦЮ

торства. А порівнявши, зробить висновки.

Це зараз я так вільно все викладаю, а тоді, понад два роки тому, до жаданого акта на право постійного користування всією землею Хортиці ми рухалися на розхитаній гарбі, запряженій неймовірно лінивими волами. Ланцюг нарад, консультацій, узгоджень, що відбувалися то у міськраді, то в облдержадміністрації, то в заповіднику (зокрема і на “плєнері”) не мав кінця, забираючи, місяць за місяцем, дорожочинний час, і не давав змоги розслабитися ні на мить. Паралельно ми успішно облаштовували територію, зміцнювали службу охорони, ремонтували адмінприміщення, укріплювали берег, отримали від міського голови Києва Олександра Омельченка (точніше, від Київради, за сприяння Сан Саніча) мільйон гривень субвенції (одна із сиротливих реакцій на заклик про проведення “Загальноукраїнської акції “Відродимо Хортицю!”).

Ще один відгук надійшов із Луганська: тодішній голова Луганської облдержадміністрації Данилов організував на Хортицю десант студентів тамтешнього університету: протягом трьох тижнів хлопці й дівчата “зі сходу” звільнили плавні острова (347 га) від багаторічного сміття, відтоді ця частина заповідника вирізняється майже ідеальною чистотою. Спасибі вам, юні друзі!

Словом, причин для оптимізму вистачало, та досить мені було глянути на карту-схему, на якій, з подачі міськради, точніше — керманичів Запорізької міськради, Хортиця видавалася клаптиковою ковдрою, як бадьорий настрій геть розвіювався. Ніщо так не бентежило, як можлива втрата Хортицею своєї заповідної цілісності.

Найбуремніший період мого директорства... Не хотів би переживати його ще раз, незважаючи

на те, що траплялися в ньому моменти, які надавали можливість глибоко відчути свою і громадянську, і професійну значимість. Для ілюстрації стисло, за щоденниковими записами подам кілька знакових подій.

Питання про Хортицьку землю із порядку денного сесії пізніше знімуть і відправлять на доопрацювання.

26 серпня

“Земельна” нарада в Ю. Артеменка. Ми з Прокопенком зайшли до просторого кабінету, який поруч із приймальною головою облдержадміністрації, за кілька хвилин до початку наради й остовпіли: за столом, окрім запрошених телефонограмою учасників заходу — заступника голови облдержадміністрації О. Зайковської, міського голови Є. Карташова, його заступника В. Черкаски, голови Запорізької райадміністрації О. Касьяна, начальника обласного управління земельних ресурсів Д. Бабмінди, директора інституту “Запоріжцівільбуд” О. Шаталова та начальника обласного управління культури М. Пригаро — сиділи ще чоловік з десять. Хто? Кілька працівників міськвиконкому та деяких його управлінь — своєрідна “група підтримки” пана Карташова, як неважко було здогадатися.

Увійшов Артеменко. Мовчазний, похмурий, либонь, перед цим отримав від когось солідну порцію “дуже позитивних імпульсів”. А тут таке представницьке зібрання!.. І молодий “губернатор” тихо, але чітко і твердо мовив, дивлячись поперед себе, звертаючись, звісно, до Карташова:

— Євгене Григоровичу, коли організуватимете нараду з того чи іншого приводу ви, то ви й визначатимете її учасників та їхню кількість. Наразі ж людей зібрав я, завчасно вирішив, кого саме за-

прошувати, тож прошу всіх зайвих залишити кабінет.

— Немає питань, Юрію Анатолійовичу, — з готовністю відгукнувся непотоплюваний донецький во-яжер. — То люди прийшли, я думаю, може, хтось щось підкаже...

І “група підтримки” дружно посунула до виходу.

Нарада була нелегкою, а тому безплідною. Де прямо (О. Касьян), а де через закамфльоване словоблуддя (Є. Карташов) “та сторона” давала зрозуміти, що міськрада віддавати всю землю заповідникові не збирається.

15 вересня

Як і слід було чекати, сьогодні сесія міськради “завалила” зе-

ли його депутати, а Олександр Кузьмін, заступник міського голови, який сидів поруч зі мною, прошепотів мені на вухо: “Толковий парень, молодець!” Щиро сказав, чи хотів потрафити “людині Президента”?

Під час наступного короткочасного візиту на Хортицю, до селища на схилі, що спускається до Старого Дніпра, а особливо на нараді в облдержадміністрації, я переконався, наскільки “невипадкова” у нашій проблемі людина — шановний пан Олещенко! На Хортиці він усе доскіпувався до мене: “І що ви робитимете з тією землею, коли всю отримаєте у своє розпорядження? Навіщо вам стільки? Зробили б заповідник у плавнях, а тут би нехай **люди хазяйнували!**” (Виділено мною — К.С.).

Усе мені було зрозуміло з таким спеціалістом... “Нехай люди господарюють...” А решта території острова для кого, хіба не для людей? Але вона має бути прибраною, охайною, максимально наближеною до свого благословенного первісного стану. Нічого особливого городити на ній не слід, бо земля ця — САМОДОСТАТНЯ. Я просто сказав, що для реалізації генерального плану розвитку заповідника нам не вистачить усієї землі острова. У відповідь пан Олещенко заклопотано звів брови.

Не дозволив розслабитися столичний юрист і на нараді в облдержадміністрації. У президії — І. Васюник, Ю. Артеменко, Є. Карташов, В. Олещенко, Д. Бабміндра, С. Щербина, К. Сушко, у залі — прокурори, судді, землевпорядники, глави райадміністрацій, юристи, представники засобів масової інформації. Усі висловлювалися доволі чітко, лише столичний правник — зігзагами. На додаток “наїхав” на Щербину, мовляв, своїми протестами громадськість дестабілізує ситуацію у місті. Я не витримав і зауважив, що ситуацію у місті й країні дестабілізують неправда і зло, і не варто звинувачувати протестувальників, бо їхні дії спрямовані саме проти неправди і зла.

Це була крапка у підготовці остаточного розв’язання земельного питання. Далі з цього приводу пан Карташов здійснив кілька поїздок (за викликом “згори”) до Секретаріату Президента України, після чого 9 листопада 2005 року сесія Запорізької міської ради прийняла рішення (з 50 присутніх депутатів “за” проголосували 45) про передачу всієї землі Хортиці, а також усіх прилеглих островів та скель — Байди, Дубового, Розстебиного, Трьох Стогів, Середньої, Ближньої, а також частини урочища Вирви на правобережжі — заповідникові. А 16 січня наступного року Є. Карташов у присутності великої групи телевізійників та газетярів вручив мені (не особисто, а як керівникові заповідника) Державний акт на право постійного користування усією землею Хортиці та прилеглих до неї островів і скель (усього — 2359,34 гектара). На прес-конференцію Євген Григорович не залишився (хоч відома його любов до таких заходів), на запитання журналістів відповідав я. Тоді офіційно подякував усім учасникам північного “земельного процесу”, дипломатично назвавши його фінал НАШОЮ СПІЛЬНОЮ ПЕРЕМОГОЮ. Водночас наголосив, що Хортицький заповідник став **першим в Україні відповідним закладом, який отримав усю потрібну землю у власне розпорядження.**

Володимир ЯВОРІВСЬКИЙ

Продовження.
Початок у ч. 50, 51 за 2007 р.

АНАРХІЧНЕ ВІДЧУТТЯ СВОБОДИ

Я лише двічі у житті спускався в найглибшу в Донеччині шахту імені Засядька. Трагічну шахту, криваву: вона ковтнула найбільше людських життів за останні п'ятнадцять років. Тисячу двісті метрів завглибшки. Та ще кілометр ходи пішки і їзди лежачи на транспортері до забою. Можливо, гірники, які спускаються в це пекло щодня, мають притуплені відчуття кілометрової товщі породи над головою, небезпеки, що чатує в кожному метрі вугільного пласта. А ще холодна підступність тисячоліттями спресованого вугілля, його чорно-муаровий, як траурна стрічка, полиск. Ти, твоє життя, твоя особистість у таких глибинах — це лишень незахищена крихта матерії, яка забрела у товщу віків. Круті заверти вагонеткових рейок, протяги гарячого повітря, брудні калюжі, ковзання ліхтарів по вже вибраних штреках, тіні людей у темних нішах, гуркіт вагонеток і транспортерів. Треба напружувати уяву, щоб переконувати себе, що там, на поверхні, через майже півтора вертикальних кілометра — інше життя. Пригадуєте: “Шахтюр в шахту спускається, з білим світом прощається”. Тут, у вугільному пеклі, в земних глибинах, де щомиті за плечима стоїть смерть, шахтар заробляє на життя собі та родині, але ж скільки його залишається на поверхні, того справжнього життя? І чи є воно взагалі?

Звідси, братове українці, й характер, і поведінка Донбасу. Звідси й дієвість того поклику-символу: “Свій!” А якщо свій, то хоч яким би він був — його треба підтримати! Звідси й відповідь на те, чому Донбас голосує за регіоналів, знаючи, що вони, точніше, їхня політична верхівка давно приватизувала нажите ними добро і нахабно обкрадає їх. Знають. Але вони **свої, донецькі**, їм можна пробачити навіть злочини. Навіть злочини важкі, бо... з ким не буває...

Та щось я заговорився. Он же чекає слова наш мудрий, високоосвічений японець Гіроакі Куромія, який подарував нам, українцям, нашою рідною мовою свою політичну та народознавчу історію Донбасу. Слухайте його, братове.

“Директором копалень (в Еристовому) був чоловік на прізвище Коноплянников. Там працювало близько п'яти тисяч шахтарів. Це був революційний центр. Він зміг переконати шахтарів, що “він, Коноплянников, і тільки він є втіленням революції, правди і справедливості”. Він переконував шахтарів, що кожна партія, серед них і більшовики — “вороги народу і революції”.

Коноплянников із вікна двоповерхового будинку виголошує промову перед шестисемитисячним натовпом шахтарів.

“На коліна, цілуйте землю!” — крикнув владно гучним голосом бравого командира Коноплянников. Шеститисячна маса, як підкошена трава, стала навколішки. “Підніміть руки і присягайте, повторюючи мої слова”. — “Присягаємо!” — вилітає з шести тисяч шахтарських горлянок і гучною луною ще раз віддається в лісі. “Присягаємо! Всі померемо за Коноплянникова. Всі померемо! Нікому не викажемо. Не зрадимо. Померемо!”

Виявилося, що це була репетиція: мітинг зазнав нападу “озброєного загону Тимчасового уряду”. Шахтарі вірно захищали свого отамана і відбили атаку.

Після того, як у Петрограді сталася Жовтнева революція, Донбас потрапив під перехресний вогонь із Новочеркаська та Києва. Київ став центром руху за незалежність України, який представляла Центральна Рада, а Новочеркаськ, столиця Дону, набув ролі столиці контрреволюції, чи російської Вандеї.

Київський “націоналізм” спонукав Донбас відділитися від України. Щоб протистояти створеній у Києві Центральній Раді, яка в січні 1918 р. проголосила незалежність України, в лютому 1918 р. промислово найрозвиненіша східна частина України та промисловий район Дону утворили Донецько-Криворізьку Радянську Республіку зі столицею в Харкові. Ця республіка була бюрократичним витвором. Навіть В. Ленін виступав проти формування республіки, бо це розділило б український фронт. Респуб-

ліка сподівалася, що, проголосивши незалежність від України, вона захистить себе від окупації німецької армії, яка, згідно з Брест-Литовським договором, підписаним з Україною, прийшла зайняти українську територію. (З таких причин була створена в ті часи і Донська Радянська Республіка). Такі сподівання не виправдалися: у квітні й на початку травня 1918 року більша частина Донбасу була окупована, і республіки не стало”.

Карикатурність маріонеткової Донецько-Криворізької республіки очевидна й зрозуміла. Та, як виявилось, її нежиттєздатність, як у метелика-одноденки, нічого не навчила наших авантюрих сучасників, які спробували повторити цей фарс у ХХІ столітті у Северодонецьку. І завдяки безхребетності української влади вони не лише ходять на волі, а й “возсідують” у законодавчому органі суверенної України. Тож у

рубали шаблями на вулиці разом із кількома схопленими білими офіцерами. Серед них був полковник “Кровопивця” [бив своїх денщиків]. Офіцерам випала страшна смерть. Один із них, вродливий, ставний, сильний, із чорним волоссям і гордовитим обличчям, намагався закрити голову руками, але його зап'ястки розрубали напіл. Упавши обличчям на землю, офіцер кричав, розмахуючи обрубаними зап'ястками; він наче плив у власній крові, змішаній із дорожньою курявою. Отаман сидів, притулившись спиною до похиленого тину перед своєю хатою. Він притискав свої широкі долоні з розчепіренними товстими пальцями до розрізаних грудей, немов бажаючи втримати душу в понівеченому тілі. Очі на блідому обличчі з густими вусами були широко відкриті. Сльози рікою лилися з них і стікали по вусах. Обличчя полковника “Кровопивці” було кривавим місивом, рот,

чі, то весь період більшовицького режиму для українського народу й українців особливо був періодом геноциду. Куромія це досліджує безстрашно.

“Із закінченням громадянської війни настав суворий голод, який виник внаслідок того, що економіка була зруйнована, радянська влада конфіскувала зерно... Найсильніше голод ударив по Волзькому басейні, проте тяжко постраждала і значна частина України, зокрема Донбас. За словами свідка Н. Бородіна, “люди мерли, як мухи восени”. Коти і собаки “зникли з вулиць: або їх з'їли, або їх тримали під замком ті з небагатьох, у кого була їжа. З річки Донець навіть зникла риба, казали, що вода отруєна трупами, які скидали в річку... За шматок хліба часто вбивали”. Скрізь ходили чутки про торгівлю людським м'ясом. Наприклад, у колишньому Олександрівську-Грушевському, перейменованому в

ДОНБАС ОЧИМА ЛЮДИНИ

Знову повертаюся до Донбасу, до вчорашнього Дикого поля — себто до стражденної праукраїнської землі з дивовижним, сміливим, вільнолюбним, хоч і гайдамацько-непередбачуваним, надмірно інтуїтивним і настроєвим національним конгломератом, свідомість якого запопадливо вимолочувала Російська імперія, а згодом і комуністична молотарка. Емоційна вибуховість, надмірна реактивність Донбасу, специфіка духовних і моральних цінностей, породжених підземельними ризиками, зневагою до безпеки, а то й до самого життя — то шахтарський його характер.

розсічений ударом навскіс, наче жахливо посміхався. Один козак вилаявся: “То ти смієшся, сучий сину”, і сильно вдарив його прикладом рушниць. Після цього удару полковник почав іржати, як кінь.

— Добийте їх! — викрикнув хтось із натовпу.

У відповідь почувся: “Замовкни, брудна псино! Хочеш, щоб і тебе так покарали?”

Я знову нагадую: все, що говорити у своїй книзі “Свобода і терор у Донбасі” японський історик Гіроакі Куромія, — строго задокументовано, оперто на конкретний документ з архіву чи з праць вітчизняних, а особливо зарубіжних дослідників. Кожна сторінка його, Куромії, історії Донбасу всипана посиланнями на джерела, виносками. Отож той, хто спробує спростувати Куромію, буде спростовувати історію, спростувати правду. Звичайно, наступний факт зустрічали в архівах, читали радянські історики, але у працях своїх обминали, як мінке поле. Слухайте:

“Спільну могилу вже викопали самі засуджені. Вона була довга, як траншея, але не дуже глибока й неширока. Під верхнім шаром ґрунту була яскраво-жовта глина. Після дощу глина ставала липка й важка, і в деяких місцях у могилу стікали струмки жовтої води.

Панувала тиша, яку порушували лише постріли рушниць розстрільної команди. Здавалося, наче і виконавці виroku, і засуджені були приречені на якусь брудну й нудну роботу і поспішали якнайшвидше покінути з нею. Коли надходила його черга, кожен засуджений швидко, по-солдатському роздягався і, поклавши складені речі на землю, йшов у заношений, брудний білизні до свого останнього притулку, намагаю-

чись не вступити босими ногами в холодні дощові калюжі. На краю могили дехто говорив щось пошепки, і ніхто не знав, чи то було останнє прокляття чи остання молитва. Дехто по-православному хрестився, а потім усі швидко падали в могилу”.

Нас сімдесят років учили, що революційний пролетаріат Донбасу зустрів Велику Жовтневу Соціалістичну Революцію, як схід сонця після дуже довгої ночі. Ми сьогодні визнали Голодомор 1932—33 років геноцидом. Одначе, якщо дивитися правді у ві-

лютому 1920 р. на Шахти, на ринку поблизу залізничної станції затримали стару жінку, підозрюючи в тому, що вона продавала людське м'ясо. За словами Н. Бородіна (який опух від голоду і купував у неї та їв приготоване м'ясо, про що він згодом дав свідчення), її хату обшукали і “знайшли дві діжки, в яких лежали посортвані й засолені частини дитячих тіл, а також оскальповані голови”. Бородин пише, люди розповідали, що “ці продавці людського м'яса заманювали безпритульних волоцюг із потягів, які проїздили повз станцію, вели до себе додому і вбивали; їх викрили тільки тоді, коли вони стали нахабно красти дітей у сусідів. Я втік звідти, коли натовп почав бити старого чоловіка і його жінку. Останнє, що я бачив, — це чоловік, який стояв навколішки на снігу, червоніючи від крові. “Вбийте їх! Вбийте їм мізки!” — кричав натовп, а жертові верещали, як свині”.

У Каменську чинили суди над людододами.

У Макіївці ситуація була така сама. Отець Неве, який пережив цей страшний період у Макіївці, писав у лютому 1922 року: “Ми бачимо сцени, які нагадують опис облоги Єрусалима у Йосифа Флавія. Матері вбивають своїх дітей, а потім накладають на себе руки, щоб більше не страждати. Скрізь бачимо людей зі змарнілими обличчями і розпухлими тілами, людей, які ледве волочать ноги, яким доводиться їсти здохлих котів, собак і коней. Ми мало не почувалися винними, коли їмо шматок хліба, і бачили так багато жахливих речей і чули про них від інших, зокрема і про людодство, що наші почуття отупіли. А до жнив ще довгі два місяці...”

У Донецькій губернії лише в першій половині квітня 1922 року зафіксовано, що 1075 дітей і 1038 дорослих померли голодною смертю. В Єнакієвому лікарняна підвода щовечора їздила вулицями, підбираючи трупи і напівмертвих людей, чії вії ще тремтіли.

Так само й політика коренізації (або, у випадку України, українізації) задовольнилася принаймні декого з українських націоналістів. Ця політика мала зберегти громадянський мир серед українців, чия національна ідеологія, за словами Троцького, була “вибуховою силою величезних розмірів”. На думку Френка Сисина, після 1917 р. в Україні відбулася “революція сприйняття”, тобто “була визнана ідея політичного утворення з чітко окресленими кордонами і назвою “Україна”, а маси, що проживають на цій території, усвідомили себе як “українці”. Завдяки новій політиці примирення ця революція змогла, принаймні почати, стримати вибухонебезпечну

кого ще не минув конфедеративний чи й “самостійницький” свербіж — хай читають Гіроакі Куромію. Слухайте й ті, хто і восени 2007-го віддав голоси за комуністів, точніше, за тих, хто вважає себе спадкоємцем авторів геноциду над українцями. Слухайте неупередженого японця:

“Червоний терор був не менш диким, ніж білий. Особливо це виявлялося на козацьких землях на сході Донбасу. Червоні грабували козацькі станиці, хапали місцевих жителів, відправляли їх до Луганська і там убивали. Їм відрізали вуха й носи, виколювали очі, розчленовували. В Луганську ЧК (радянська таємна поліція) розстріляла всіх колишніх офіцерів, знайдених у місті.

У Каменську, що на схід від Луганська, багато тіл лежало на вулицях по кілька днів, аж поки їх прибирали. Свідок розповів таку жахливу історію:

“Одного дня повсталі червоні козаки і шахтарі-червоногвардійці витягли місцевого губернатора — отамана — з домівки і по-

Мельников на суді. Краснодар, 1965 р.

“Творення України — це справа кожного з нас, кожного свідомого громадянина”.

природу національної ідеології. Українізацію офіційно схвалили і підтримали українські комуністи.

Українізація запроваджувала українську культуру і мову в освіті, книговиданні й державних органах. Відтепер навіть дозволяли, щоб православна церква в Україні мала свого власного голову (утворилася Автокефальна церква). Українізація допомогла Москві зберегти громадянську злагоду в Україні. Як висловився один відомий українець, без українізації “ми мали б в Україні громадянську війну під націоналістичними гаслами”.

У Донбасі було закрито вісім церков у Артемівську (Бахмуті) і в навколишніх селах, п’ять — у Петровському (Горлівці), вісім — у Риківі (Єнакієвому) і в його околицях — загалом принаймні сорок дві (всі церкви були православними). Крім того, перестали діяти шість синагог, тридцять

Хоть какому богачу
Назад рило сворочу.
Дехто з колишніх козаків відкрито виявляв свою ворожість до більшовиків і дивився на Україну як на рай:

Ми — герої-козаки,
Комуністи — дураки.
Ми комуну розобйом —
На Вкраїну жить пойдьом.

Доноси, як згадує Бородін, “стали вбивчою і дуже зручною зброєю для тих, хто був надто бридливим, щоб заляпувати власні руки кров’ю своїх особистих ворогів. Обидва табори заохочували доноси і дуже легко розстрілювали “ворогів” на яких вказували їм пальцем “вірнопіддані”.

Наступний розділ книги Гіроакі Куромії про пік комуністичного геноциду над українцями — Голодомор 1932—33 років. У Донбасі. У тому Донбасі, який сьогодні має свою партію, котра вважає, що на Донеччи-

З КРАЇНИ СОНЦЯ

п’ять молитовень (переважно баптистських), дві римо-католицькі церкви і три монастирі. Згадує отець Неве: “Все духовенство міста зібрали в місцевій раді, де нас повідомили, що влада конфіскує у церков, храмів і синагог увесь церковний посуд і цінні речі й заплатити ними за зерно, яке купить за кордоном. Єдиною цінною річчю, яку я мав, було розп’яття, але вони не взяли його, бо воно було виконане не в російському стилі: внизу, в ногах Спасителя, був лише один цвях замість двох”.

Анархічне, безсистемне відчуття свободи Донбасу і його мешканців пішло в підпілля, лише вряди-годи, радше під чаркою, виявляючи себе. Як у цій частівці, яку наводять Гіроакі Куромія:

Шахтюр ходіт по ночам,
Не вважаєт богачам;

ні геноциду не було. Куромія ствердить одностаночно: був! У Донбасі — просто-таки садистський.

ІСТОРІЯ — НАУКА ПЕРСПЕКТИВНА
Я вірю, що ви мене зрозумієте, дорогі мої українці, які наприкінці 2007-го, на сімнадцятому році (нарешті!) уявної національної свободи спромоглися на патріотичну, державницьку й проукраїнську більшість у парламенті. Вперше за історію українського парламентаризму. Вірю, що зрозумієте мене, якщо перерву мову українського японця, чи то пак японського українця, а найточніше — японського українорозумачи Гіроакі Куромії і надам слово вам. Це мусить бути цікаво: підсвітити історію українського Донбасу, вже опанованого Дикого поля, в неупередженому тракту-

Суд над розтратником у Сталіно, 1934 р.

ванні Куромії, вашими думками, думками сьогодиньшого українського люду. Спробуймо.

Любов Хімич, учитель-методист, спеціаліст вищої категорії, село Олександрівка Мар’їнського району Донецької області:

“Доброго дня, вельмишановний Володимире Олександровичу!

Я — вчителька української мови та літератури із сорокап’ятирічним педагогічним стажем. У січні 1994 року, перебуваючи в Києві на республіканських курсах підвищення кваліфікації вчителів, була на Софійському майдані у День соборності України. Уважно слухала Ваш виступ про самобутність нашої нації та українського народу, а також про шляхи розбудови Української держави. Основні положення Вашої промови добре запам’яталися. Слухаючи Вашу авторську радіопередачу, часто записую на касету, використовую на уроках у 8—11 класах. Така методика дає позитивні результати. Ваша радіопередача актуальна і, на мою думку, це логічне продовження Вашого виступу на Софійському майдані. Це високопатріотичні роздуми, тривога за сьогодення України.

Творення України — це справа кожного з нас, кожного свідомого громадянина. Ваші ідеї, думки, прагнення цілком підтримую. Мене, філолога, глибоко непокоїть мовне питання. Надавати російській мові статусу регіональної — це нова небезпека, нова імперія, зашморг на шії українців — навіки! Чи до цього ми йшли, втрачаючи найкращих синів і дочок рідної України?!

Тож вельмишановний Володимире Олександровичу, щиро вдячна Вам за гуманістичну передачу, в ній — перемога! Ніяка сила в нашого народу не викорчує правічне українське коріння, воно — багатовікове, міцне! Ми народ український, були ним і будемо!

Бажаю Вам міцного здоров’я, творчого натхнення, горіння незгасного, мудрості невичерпної!”

І Вам, пані Любо, крицевої ніжності в любові до України “на многі і благі літа”. Такий, як Ваш, голос із Донбасу відлунує в усій Україні, в кожному українському серці. Але є й інший голос із українського Донбасу. Молодий голос зневіреного сьогодиньшого підприємця. Хіба повірите, що поруч з ним, у цьому ж таки регіоні, жирують на мільярдах чи мільйонах доларів Ринат Ахметов, Володимир Бойко, Олександр Тарута, Борис Колесников та десятки інших?

Іван Чайка, учень 10 класу, місто Дрогобич Львівської області:

“Здорові були, пане Яворівський! Пише Вам постійний слухач Іван Чайка із давнього і дуже красивого міста Дрогобича. Мені 16 років, з дитинства почав захоплюватися історією, брав участь у міській олімпіаді з історії, де виборов друге місце. Цього року сподіваюсь узяти перше, адже цілий рік ретельно готувався, прочитав багато історичних книжок. Особливо серед історичних періодів мені подобається ера козаків та розквіт Римської імперії.

Слухаючи Вашу передачу, дуже зацікавився книжкою “Україна — земля козаків” Павла Халєбського (і Миколи Рябого), але вона вийшла дуже малим накладом. Чи не допомогли б Ви придбати її, щоб я більше дізнався про своїх легендарних предків?

Вступатиму на історичний факультет, але батьки не дозволяють мені, кажуть, що професія історика неперспективна. Та я вважаю, що це — моє покликання. Комусь треба нести правду в народ, як Ви, пане Яворівський, адже упродовж 350 років імперія знищувала нас мільйонами, користувалася нашими багатствами. Навіть сьогодні, коли Україна — незалежна держава, заїди зазіхають на наші права і вольності. Я читав “советські книги”, у них Росія писала українську історію для себе. Так не повинно бути. Ось тому я обов’язково буду істориком”.

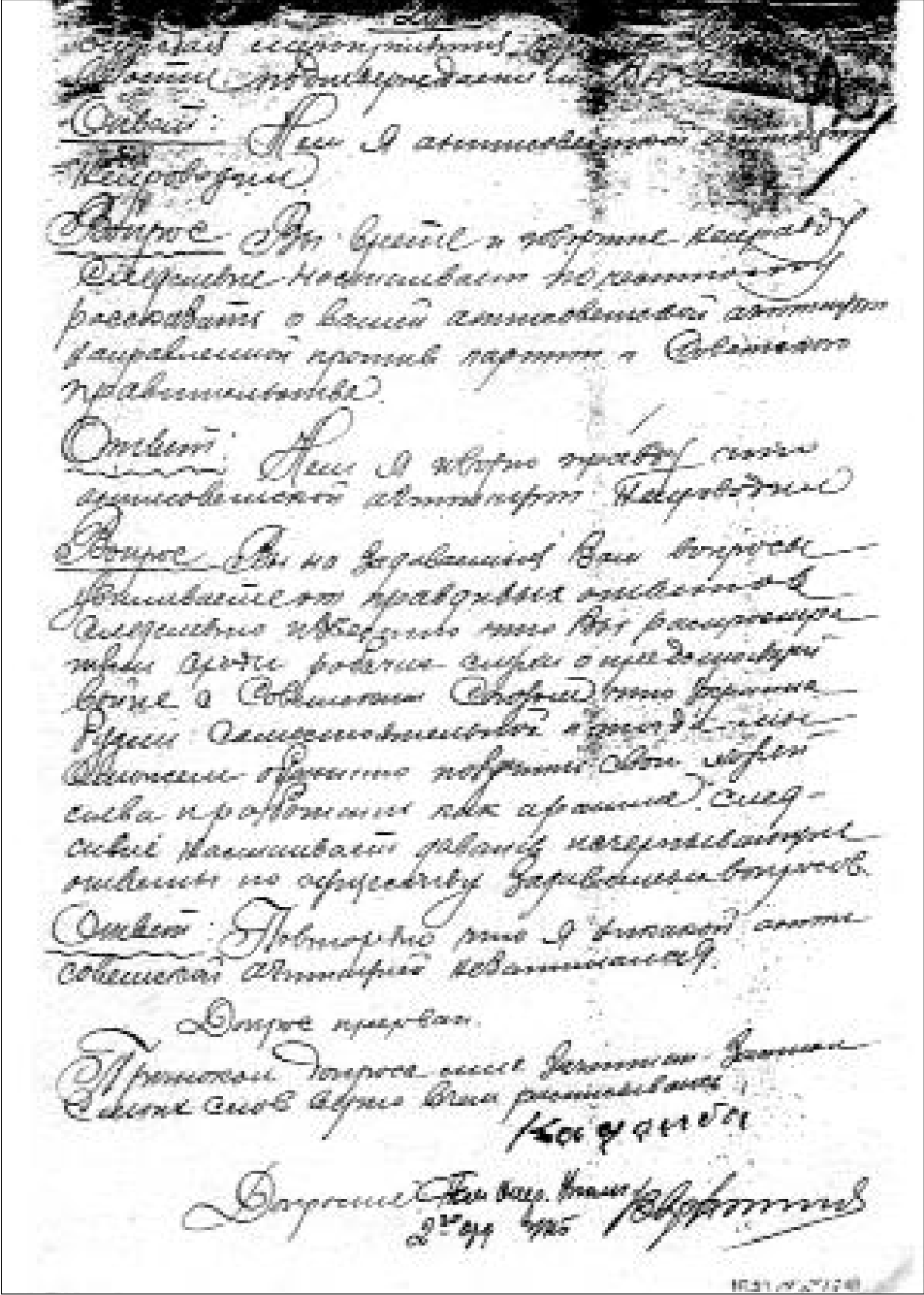
Я вірю, юний Іване, що нашу передачу слухають викладачі істфаку і Дрогобича, і Львова. Тож прошу їх запам’ятати це красиве ім’я абітурієнта — Іван Чайка. Я хочу, Іване, аби Ви стали таким українським істориком, щоб навіть Ваші батьки переконалися, що український історик — це суперпрестижно. А книга “Україна — земля козаків” незабаром вийде друком і буде в книгарнях.

Катерина Марченко, м. Севастополь:

“В одній із передач Ви порушили питання про базування російського флоту у Севастополі. Яким антиукраїнським духом пройнято багато статей про славу Севастополя деяких політиків та журналістів! Україною тут і не пахне, і не буде “пахнути”, доки тут базуватиметься російський флот. А російські шовіністи пропагуватимуть свою московську політику: мовляв, Крим подаровано Україні. Занадто слабка роз’яснювальна пропаганда з українського боку. Пояснійте частіше, що Москва не дарувала Україні Крим! Пояснійте частіше нашим громадянам, які найкращі чорноземи, найродючіші степи відійшли до Російської Федерації разом із трьома великими областями споконвічної України.

А скільки земляків закатували енкаведисти?! Ось першопричина, що породила Українську Повстанську Армію, яка не хотіла ні фашизму, ні більшовизму! Пригадайте романи Михайла Шолохова “Тихий Дон”, “Поднятая целина”, де письменник-реаліст показав, як боровся південь проти більшовицького засилля. Проти такого ж більшовицького засилля боролася і Західна Україна, і УПА. А російських шовіністів, що пропагують міжнародну ворожнечу, надання російській мові статусу державної, і таки доконають остаточно українську мову, час притягти до відповідальності! Доки вони не перетворили Крим на гарячу точку!”

Вірю, пані Катерино, що новий, справді український (а не малоросійський Януковича!) уряд Юлії Тимошенко працюватиме над цими питаннями, а ми в парламенті підтримаємо його проукраїнську політику.

Сторінка з протоколу допиту Кадолби, 19 листопада 1937 року

Людмила БОЖУК,
автор щорічника “Українознавство”

Продовження. Початок у ч. 5 за 2008 рік.

Ширенню просвітницьких ідей сприяла і потужна видавнича діяльність, яка завжди була одним із пріоритетних напрямів роботи “Просвіти”.

Ще на перших Загальних зборах Товариства було вирішено видавати книжки українською мовою без польських, російських та церковнослов’янських слів, у простому й доступному стилі.

Найвагоміші досягнення у книговидавничій діяльності на західноукраїнських землях мала львівська “Просвіта” та її філії. Під її орудою протягом 70 років існування (1868—1939) вийшло друком понад 1 000 видань (не рахуючи часописів): книги, брошури, маленькі книжечки (так звані “метелики”), 22 перші шкільні підручники українською мовою, листівки, мапи, ноти, портрети видатних діячів України тощо, загальний наклад яких перевищує 5 млн примірників¹⁵. Видання книжок не припинялося ні на рік, навіть у тяжкі часи Першої світової війни та національно-визвольних змагань 1917—1921 рр.

Серед організаторів, авторів, редакторів та упорядників видань “Просвіти” — відомі діячі української літератури, науки: Ю. Федькович, Ю. Романчук, О. Огоновський, Ю. Целевич, В. Левицький, І. Франко, Б. Грінченко, І. Крип’якевич, Г. Хоткевич, М. Галушинський та ін.

Саме завдяки виданням “Просвіти” українці, що перебували під австро-угорською, московською, польською та румунською владами здебільшого уперше діставали змогу читати рідною мовою твори Т. Шевченка, І. Котляревського, П. Грабовського, М. Гоголя, Л. Толстого, А. Міцкевича, В. Гюго та багатьох інших українських і зарубіжних письменників, знайомитися з історією України, отримувати знання з агрономії, економічно ефективного ведення селянського господарства тощо. Лише за перші 50 років (1869—1918) видано 348 популярних книжечок накладом 2 941 115 примірників. В окремій серії “Руська (згодом Українська) Писемність” протягом 1904—1928 рр. вийшло 25 томів творів класиків української літератури (172 тис. примірників). У серії “Господарська бібліотека” з’явилися у 1907—1927 рр. 8 книг (23 тис. примірників)¹⁶.

Через усілякі організаційні, національні та соціальні причини Товариство змушене було кілька разів удосконалювати свій статут, але від самого початку залишалося на позиціях захисту національної гідності народу, рідної мови, науки, освіти. З початком 90-х рр. XIX ст. читальні “Просвіти” почали організовувати курси неписьменних, аматорські театральні та хорові гуртки, оркестри, створювати рільничо-господарські та промислові спілки, позичкові й ощадні каси. “Просвіта” наполегливо займалася політичними, економічними питаннями, опікувалася громадськими організаціями, які постали на її підлозі.

Проголосивши завдання “пізнання і просвіта народу”, Товариство започаткувало збирання та наукове опрацювання зразків усної народної творчості й загалом усього, що сприяло всебічному вивченню народу і його історії. Тим самим було дано поштовх до заснування 1873 р. Товариства ім. Т. Шевченка, яке з 1893 р. перейменоване в Наукове Товариство ім. Т. Шевченка (НТШ). Після Галицько-Руської Матиці саме “Просвіта” взяла на себе зобов’язання плекати українське письменство й українську науку, ставши, за влучним означенням проф. І. Раковського (багаторічного голови НТШ), “предтечею” Наукового Товариства ім. Т. Шевченка¹⁷.

З появою “Просвіти” розпочинається і систематична праця на освітньо-шкільній ниві. Це стосується насамперед шкільного книгодрукування. 22 підручники, що видало з 1869 до 1876 рр. Товариство, були першими шкільними книжками українською мовою для гімназій і народних шкіл¹⁸. Товариство не обмежувалося лише виданням гімназійних підручників, воно уклало пристосований до нових вимог “Буквар” та читанки для II—IV класів, домоглося впровадження української мови як викладової у чотирьох нижчих, а потім й у вищих класах академічної гімназії Львова. Виконавши свою початкову роль на ниві шкільництва, “Просвіта” створила умови для появи 1881 р. Українського Педагогічного Товариства (з 1926 р. офіційна назва “Рідна Школа”) — окремої громадської шкільної інституції, яка займалася розв’язанням невідкладних завдань української школи.

«МАТІР УСЬОГО УКРАЇНСЬКОГО ЗОРГАНІЗОВАНОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЖИТТЯ»

До 140-річчя заснування культурно-освітнього товариства “Просвіта”

30 листопада 1880 р. з ініціативи В. Барвінського було скликано перше українське народне віче у Львові, яке стало своєрідною формою політичної діяльності Товариства, адже кінцева мета просвітницької роботи мала виразне політичне спрямування. Згадаймо, що ще при заснуванні “Просвіти” було наголошено: самостійність приходить внаслідок тривалого просвітницького процесу, на початку якого стоїть загальна освіта якнайширших мас. Усвідомлюючи, що політична боротьба могла мати для “Просвіти” непередбачувані наслідки, члени виділу О. Огоновський, Ю. Романчук, О. Стефанович, І. Белей, К. Левицький вирішують створити перше політичне товариство “Народна Рада”, яке перетворилося згодом у Національно-ДемократичнуПартію.

Враховуючи зростаюче зuboжіння українського селянства, відсталість в організаційно-торговельній і ремісничій діяльності українського міського населення, “Просвіта” вирішує поряд з освітньо-культурною працею активно займатися економічним піднесенням краю. Відніти економічна діяльність стає важливою ланкою в роботі Товариства, а його завдання набувають виразного соціального спрямування. Цей напрям роботи Товариства мав на меті не лише піднесення “добробуту українських селян”, а повинен був сприяти його усамостійненню.

“Просвіти” допомагали селянам в їхній господарській діяльності, пропагуючи найновіші досягнення у хліборобстві, кооперації, торгівлі. З метою підвищення землеробської культури селян Товариство організовує Першу Хліборобську виставку в Стрию, висилає стипендіатів на студії хліборобства, молочарства і жіночого господарства до Австрії та інших країн (усього з 1907 до 1914 рр. їх було 40)¹⁹.

Певним підсумком сорокарічної діяльності “Просвіти” стало проведення 1909 р. Першого Всеукраїнського Просвітньо-Економічного Конгресу, на який запросили і наддніпрянських українців. Актуальною і для сьогодення залишається теза, що прозвучала на Конгресі у виступі молодого кооператора з Полтави Андрія Жука: “Коли розпилена тепер народна маса буде організована в економічні й просвітньо-культурні інституції, коли вся сіть наших інституцій буде об’єднана в національні союзи і федерації — тоді наш нарід прибере форму організму, нації. І коли цей процес самоорганізації нації завершиться, тоді наступить самий важний акт національно-політичної боротьби. Тоді ми поставимо дах на нашої національній будівлі, тоді введемо купол, на якому поставимо прапор самостійної нації”²⁰.

Отже, і галицькі, і наддніпрянські просвітняські діячі глибоко усвідомлювали: поза межами національності не може бути ніякого розвитку, ніякої культури — це по-перше. По-друге, національна ідея повинна базуватися на міцному економічному підґрунті,

інакше вона жодних шансів на реалізацію не матиме.

До речі, 1909 р. на Наддніпрянщині діяло уже 102 сільськогосподарські кооперативи²¹. Стоячи перед загрозою голоду в країні, російський уряд видає 1897 і 1898 рр. так звані “нормальні статuti”, які відкрили простір для розвитку української сільської кооперації. Оскільки кооперативи мали легальний статус, то саме в них українська інтелігенція Наддніпрянщини розпочала національно-культурну працю. Так, на Полтавщині, де членами кооперативних товариств, крім селян, стали вчителі, священики, лікарі, агрономи, було закладено по селах склади хліборобських знарядь і машин, громадські крамниці, позичково-ощадні й кредитні каси. Для поширення освіти серед українського селянства вони влаштовували вистави, лекції, створювали бібліотеки-читальні, закладали народні доми.

Цікаво, що на території Російської імперії перша українська “замаскована” “Просвіта” розпочала свою діяльність ще 1898 р. в Санкт-Петербурзі під офіційною назвою “Благотворительное общество для издания общепольных и дешевых книг” і проіснувала 20 років. Засноване відомим письменником Данилом Мордовцем, Товариство за суттю своєї діяльності повністю відповідало “Просвіті”, оскільки основну увагу приділяло виданню і популяризації українських книжок. Однією з перших став “Український буквар” С. Русової. Лише з 1898 до 1912 рр. воно видало 67 найменувань книжок і брошур українською мовою, що мало величезне значення для розгортання культурно-просвітницької справи на українських землях, які перебували у складі Російської імперії: адже на Наддніпрянщині українське слово жорстоко переслідували.

Пройшовши у Петербурзькому товаристві серйозну школу легальної видавничої діяльності, Є. Чикаленко, Б. Грінченко, М. Загірня, О. Кониський, М. Комар, М. Левицький, С. Русова, Д. Дорошенко, П. Холодний та інші діячі українського національного руху продовжили її на Наддніпрянщині після революції 1905 року.

Головними центрами просвітнянського руху на Наддніпрянській Україні стали Катеринослав, Київ, Одеса, Кам’янець-Подільський, Миколаїв, Чернігів, Житомир. “Просвіти” існували також у невеликих провінційних містах (Мелітополь), містечках (Козелець, Ніжин) і навіть у селах (Мануйлівка, Діївка, Перещепино Катеринославської губернії). За даними київської “Просвіти”, наведеними у Календарі за 1908 р., на Наддніпрянській Україні діяли 14 “Просвіт”. Товариства та їхні філії закладали у селах бібліотеки-читальні. Так, наприклад, Кам’янець-Подільська “Просвіта” заклала в селах п’ять бібліотек, а її могилів-подільська філія — вісім²³.

Проте з самого початку “Просвіти”, які діяли на українських землях, що перебували

під царською владою, зорганізовувалися інакше від галицьких, оскільки в підросійській дійсності не було змоги заснувати одне центральне товариство, яке б координувало просвітницький рух по всій Україні. Розуміючи, що такий стан не був корисним для загальної справи, провідні просвітнянські діячі Наддніпрянщини намагалися розв’язати це питання. Так, у статті “Наші інструкції” редакція Календаря київської “Просвіти” на 1908 р. звернулася до всіх просвітницьких організацій надсилати щорічні повідомлення про їхню діяльність, щоб визначити перспективи подальшої роботи на загальну користь: “Коли ми не можемо незабаром об’єднатися в одне всеукраїнське культурно-просвітнє товариство, то принаймні можемо хоч якось порозумітися і впорядкувати свою діяльність так, щоб робота кожної “Просвіти” була виконанням якоїсь частини чи частин загально-го плану”²⁴.

Діяльність кожної з “Просвіт” вирізняли зумовлені місцевими обставинами особливості, однак їх об’єднувала загальна мета — сприяти розвитку української культури, передусім просвіті українського народу його рідною мовою.

Однією з перших на Наддніпрянській Україні постала “Просвіта” в Катеринославі (офіційна назва — “Літературно-артистичне українське товариство “Просвіта”) ще напередодні російської революції 1905 р. Катеринославська “Просвіта”, за словами одного з її активних діячів, історика Д. Дорошенка, проводила “живу діяльність”, об’єднавши близько 400 членів із середовища національно свідомих, щирих і енергійних громадян. Серед них — Д. Яворницький, В. Біднов, М. Ємець, Є. Вировий, П. Наріжний, А. Кащенко, Ісаак Мазепа, П. Доманицький тощо. У Товаристві діяльно працювало чимало жінок: сестри Гаркавцеві, Л. Біднова, В. Труба, Н. Щоголева, А. Ткаченко (сестра Б. Грінченка), Н. Дорошенко (дружина Д. Дорошенка).

У різний час Катеринославська “Просвіта” мала 15 філій у навколишніх селах (Мануйлівка, Діївка, Перещепино, Гупалівка, Петриківка тощо)²⁵.

Далі буде.

Будинок читальні “Просвіти” у м. Микулинці

¹⁵Зворський С. Видання “Просвіт” Галичини: книги та аркушева продукція (1868—1938). Бібліографічний покажчик. — К., 1996. — С. 5—7. ¹⁶Енциклопедія українознавства. Словникова частина. — Нью-Йорк, 1970. — Т. 6. — С. 2366—2367. ¹⁷Янів В. Зазнач. праця. — С. 154. ¹⁸Рідна школа. Збірка спогадів колишніх учнів — “рідношкільників”. — Львів, 1999. — С. 6. ¹⁹Сірополко С. Зазнач. праця. — С. 586. ²⁰Коваль Ф. “Просвіта” — “хресна мати” галицької кооперації // “Просвіта”: історія та сучасність (1868—1998): 36. матеріалів та документів, присвячених 130-річчю ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. — К., 1998. — С. 68. ²¹Лисенко О. “Просвіти” Наддніпрянської України у дожовтневий період. — К., 1990. — С. 6. ²²Лисенко О. Значення українських “Просвіт” для справи шкільного навчання // Рідна школа. — 1992. — № 3—4. — С. 20. ²³Лисенко О. “Просвіти” Наддніпрянської України у дожовтневий період. — К., 1990. — С. 7. ²⁴Васькович Г. Шкільництво в Україні (1905—1920 рр.). — К., 1996. — С. 41. ²⁵Нариси історії українського шкільництва. 1905—1933: Навчальний посібник / О. В. Сухомлинська та ін. — К., 1996. — С. 67—68.

“Захочеш — і будеш. В людині, зятям,
Лежить невідгадана сила”.

Олег Ольжич

Марія УСЦОВА,
заступник голови Кременчуцької
районної організації ВУТ
“Просвіта” ім. Т. Шевченка

*Ви, ким ведено бій,
Вірні Симон, Євген,
Ви, без ліку і имен,
Ти, кришталний Олеже, —
Всіх крилом вас покрий,
Михайле святий,
Божий стратеже!*
Олекса Стефанович
“Молитва”

На виконання Указу Президен-
та України Віктора Ющенка “Про
відзначення 100-річчя від дня на-
родження Олега Ольжича” прове-
дено низку заходів по всій Україні.
І в нашому Кременчуці та Кремен-
щучькому районі відбулися зустрічі
й вечори в навчальних закладах і
бібліотеках, були передачі на ра-
діо про поета і борця за волю Ук-
раїни, який є уособленням справ-
жнього українського лицарства.

Віддати шану своєму героїчно-
му батькові прибув в Україну з Ка-
нади і син Олега Ольжича Олег
Кандиба. Він зустрічався зі сту-
дентами і викладачами Національ-
ного університету ім. Т. Шевченка,
Національного педагогічного уні-
верситету ім. М. Драгоманова, уч-
нями і викладачами Київської се-
редньої загальноосвітньої школи
№ 104 ім. О. Ольжича.

Побував Олег Кандиба в Жито-
мирі, де народився його батько, та
в Білопільському районі Сумської
області — на батьківщині діда
Олександра Олеса. У столиці, в
будинку Центральної Ради (Будин-
ку вчителя) відбувся ювілейний
вечір, присвячений 100-річчю
“кришталного Олега”.

Перед урочистостями вдалося
взяти ексклюзивне інтерв'ю в доб-
родія Олега Кандиби.

— **Розкажіть, будь ласка,
про своїх тата й маму. Як вони
познайомилися — легендарний
Олег Ольжич і Катря Білецька?**

— Вони познайомилися, коли
мамі було п'ять років. Вона була
донькою професора Леоніда Бі-
лецького. На той час він викладав
в Інституті Драгоманова у Празі, а
батько слухав його лекції і прихо-
див не раз до професора на кон-
сультації та дискусії. Батько був
дуже помітним студентом, усі ба-
чили його інтелект, і професор Бі-
лецький шанував його. Дівчинка

СИН ПРО БАТЬКА: «ОЛЬЖИЧ, ДУЖЕ М'ЯКИЙ ДО ІНШИХ ЛЮДЕЙ, ДО СЕБЕ СТАВИВСЯ НАДЗВИЧАЙНО ВИМОГЛИВО»

Син Олега Ольжича Олег Кандиба і Марія Усцова

Катруся бігала по квартирі й по-
знайомилася з гостем. Але різни-
ця у віці була значною, тому вони
не зацікавилися одне одним.

Вони зустрілися, коли мама
вже вчилася в університеті, а бать-
ко був археологом, їздив в експе-
диції.

Мама розповідала, що батько
був цікавою особистістю: дуже
м'який до інших, але до себе ста-
вився надзвичайно вимогливо.
Жив майже аскетично. Не був ду-

**Чи на рідних полях,
Чи в чужій стороні,
Осінило чи ні.
Святохреснеє рам'я —
Вам усім, хто поляг
За тризубовий стяг, —
Вічная пам'ять!**

же сильним фізично, хоч і високий
на зріст. Любив мандрувати ліса-
ми, степами і водив своїх друзів-
студентів у всілякі цікаві експеди-
ції, несподівані місця. Щоразу бу-
ло сюрпризом, куди він їх поведе.

Батько був пластуном, їздив у

Закарпаття на пластові табори —
спочатку як пластун, а потім, коли
вирос і сформував свої політичні
погляди, — як виховник.

Коли розпочалася війна і він
переїхав в Україну, почав думати
про створення сім'ї. Відновив зна-
йомство з мамою. Вони таємно
одружилися у селі Яблінці Вижній
між Туркою і польським кордоном
2 серпня 1943 року. Німці не по-
винні були знати, що Катерина Бі-
лецька — дружина оунівця, тому
шлюб тримали в секреті. Лише
після війни мама сказала, хто на-
справді її чоловік і звідки дитина.

— **В дитинстві Ви носили
прізвище матері?**

— Так. Але по війні мама пред-
ставила свідоцтво про шлюб (зараз
воно у мене). Написане воно поль-
ською мовою, стоїть урядова пе-
чатка — священник виконав усі фор-
мальності. Дуже зворушливо бачи-
ти оригінальні підписи батьків.

Мама була обдарована пись-
менниця, особливо добре їй вда-
валися твори для дітей — п'єси,
віршики. Батько — талановитий лі-
тературознавець, історик. Їм було
цікаво удвох.

Члени ОУН намагалися ізолю-
вати своїх дружин від політичної
праці — і для їхньої ж безпеки, і для
справи. Вони не знали, що саме
роблять їхні чоловіки, а тому не мо-
гли ні під тортурами зрадити, ні об-
мовитися з необережності чи до-
вірливості. Так чинив і батько. Мама
деякий час жила з ним у Львові, але
вона не знала, з ким він зустріча-
ється, де, чому. Вони навіть мешка-
ли на окремих квартирах.

— **А після війни що робила
Ваша мама, залишившись удо-
вою?**

— Мама ще була молода, 25—
26 років. Вона повністю присвяти-
ла своє життя мені. Ми тоді пере-
бували у таборі в Новому Ульмі. Це
був табір УНРА — організації, яка
опікувалася біженцями. Там виру-
вало українське життя, і мама,
звичайно, брала в ньому участь, як
і дідусь Леонід Білецький, бабуня
Надія Білецька.

Ми довго чекали виїзду з Ні-
меччини. А потім нас виписали ук-
раїнці до Канади, гарантуючи дідус-
еві роботу в газеті “Український
голос”, де він, професор, літера-
турознавець, автор багатьох
праць, читав коректуру.

— **Що Вам розповідали про
другого дідуса — Олександра
Олеса?**

— Олександр Олесь жив зовсім
іншим життям. Це не аскетичний
борець, але теж людина глибоко
духовна. Його душу пік величезний
жаль, що мусив жити поза межами
України. Між ним і його дружиною
Вірою Агафонівною не все було га-
разд, і він знаходив романи деінде.
Ви, може, знаєте про позашлюбно-
го сина. Олександр Олесь писав
поезії у кав'ярнях. Празька україн-
ська громада дуже любила й шану-
вала Олександра Олеса. Йому на-
віть присвоїли почесний докторат
Українського Вільного Університе-
ту, відзначаючи 40-річчя його твор-
чої праці. У Празі зібралися люди
високого інтелекту: Оксана Ляту-
ринська, Дмитро Донцов, Євген
Маланюк, Улас Самчук, Ніна і Ми-
хайло Михайловичі, Олена Теліга...
Діяв театр, вирувало політичне

життя. Хоч, на думку Ольжича, то
був застій, він прагнув більшого.

— **Чи спілкуєтеся з ріднею в
Україні?**

— Родичі по батькові, з якими
спілкувалися, вже померли. Бать-
ки моєї дружини були оstarбайте-
рами, мама із села Сухини побіля
Шевченкових Моринців, а батько
— зі Здолбунова на Рівненщині. З
цими родичами спілкуємося.

Для мене кожна поїздка в Ук-
раїну — дорога додому, своєрід-
ний гадж до святої землі.

— **Хто Ви за фахом? Чи піш-
ли стежкою батька, дідів?**

— Мені важко перескочити
батька чи дідів у галузі літератури
чи історії. Я вчився на прикладного
фізика, працював у галузі аероди-
наміки, комп'ютерної техніки,
штучного інтелекту, космічних і
оборонних систем. І мушу сказа-
ти, що я найкращий прикладний
фізик у нашій родині.

Цікавлюсь українською літера-
турою. Мене виховувала надзви-
чайна людина — курс україно-
знавства вела Олександра Ткач.
Вона, сповнена любові до України
і всього українського, так легко і
щиро передавала її нам, студен-
там, що це мало на нас надзвичай-
ний вплив. І доповнило моє ро-
динне виховання. Як хобі — пишу
українські пісні, komponую мелодії.

— **То передавайте нам, ви-
конуватимемо.**

— Моя найбільша біда — що
музичний редактор, послугами
якого користуюся, здається, в по-
передньому житті був ослом, бо
страшенно впертий і не хоче роби-
ти те, що я хочу (сміється). Тут
покладаюся на знайомих, які мо-
жуть допомогти оформити музич-
но. У нас в Оттаві Ірина Смішна,
диригент православного хору, до-
помогла мені одну з пісень —
“Марш молодих патріотів” — об-
робити для трьох голосів і навчила
мій юнацький курінь (я його зв'яз-
ковий) співати. Ми навіть виступа-
ли на музичному фестивалі.

— **Дякую за розмову! Ми діз-
налися багато нового про Вашу
родину.**

P. S. Видавництво “Смолос-
кип” видало “Вибрані твори” Оле-
га Ольжича. Пропонуємо керів-
ництву міст, районів, областей і
всієї України придбати ці книги
для бібліотек та бібліотечних фон-
дів навчальних закладів.

ЗАГИБЕЛЬ ОЛЕГА ОЛЬЖИЧА У КОНЦЕНТРАЦІЙНОМУ ТАБОРІ ЗАКСЕНГАУЗЕН

Допитували О. Ольжича троє:
оберштурмбанфюрер, урядовий
радник з українських питань,
керівник IV відділу у відомстві Генрі-
ха Гімmlера Вольф; гауптштур-
мбанфюрер, кримінальний рад-
ник з Берліна Шульце; прибалтій-
ський німець Вільгельм Вірзінг,
лютий кат, що видавав себе за ла-
тиша, проте був, як свідчать деякі
факти, прихованим енкаведистом.
Вони тягали О. Ольжича на до-
пити вдень і вночі, годинами
вибивали з нього зізнання, підда-
вали тортурам. Він розмовляти з
ними категорично відмовився.
Олівцем, якого не тримали роз-
пухлі пальці, написав заяву: ні про
своїх друзів, ні про свою працю в
ОУН говорити нічого не буде. Гес-
тапівська “тройка” напосідала,
гнівалася. Застосовувала найе-
фективніші, з погляду садизму,
“засоби впливу”. О. Ольжич втра-
чав притомність. Приводили до
тями і знову катували.

Востаннє його забрали на до-
пит 9 червня. Вночі занесли до ка-
мери напівмертве тіло. Єжин Кун-
цевич, хоч як прислухався, не по-
чув ані стогону, ані дзенькоту лан-

цюга. Наступного ранку наглядачі
виявили в камері № 14 неживого
О. Ольжича. Він, кинутий на це-
ментну долівку, захолов, не при-
ходячи до тями. О 19 годині 45
хвилин, точно за розкладом, не-
біжчика понесли в крематорій.
Сталося все майже так, як він бла-
гав у давньому, 1931 року, вірші
“Присвята”:

*Пошли мені, молюся,
дар один:
В ім'я її прийняти
мужньо муки
І в грізні дні залізної
розплати
В шинелі сірій вмерти
від гранати.*

Леонід Череватенко.
“Я камінь з Божої праці”

СМЕРТІ НАПЕРЕКІР

Між 8 і 10 червня 1944 р. Оль-
жича не стало. 22 липня помер йо-
го батько. 31 липня народився син.

**Катерина
Білецька-Кандиба.**
“Ольжич, яким
я його пам'ятаю”.

ІЗ РІДНИМ КРАЄМ ПОРІДНЮЄСЬ

Ніна ГНАТЮК

Хвилюючими були Стусівські чи-
тання в обласній науковій бібліотеці
ім. К. Тимирязєва. До пам'ятника Ва-
силеві Стусу у Вінниці покладено
квіти. Колишній директор книго-
збірні Андрій Лучко вже двадцять
запалив традиційну свічу пам'яті бі-
ля портрета поета. Було презенто-
вано збірник методично-бібліогра-
фічних матеріалів “Життя покладене
на вівтар України” та збірку “Де сила
й тиск — там опір повсякчас” (спо-
гади Стусового кола).

Присутні, а це була переважно
учнівська та студентська молодь,
працівники культури, зацікавлено
слухали тих, хто мав щастя спілку-
ватися з Василем Стусом, належати
до його кола.

Правозахисниця Рита Довгань
розповіла про те, як з дружиною по-
ета Валентиною Попелюх їздила у
пермський табір на побачення зі Сту-
сом. Але його вже закатували — во-
ни побачили лише табличку під но-
мером “9” на цвинтарі. Родина Дов-
ганів свято береже пам'ять про цю
визначну людину. Пам'ятник у Рах-
нівці — то витвір рук і серця відомого
київського скульптора, лауреата
премії ім. В. Стуса Бориса Довганя.

Поет Анатолій Бортняк розповів
про семінар молодих літераторів в

Учасники Стусівських читань у Вінницькій обласній бібліотеці

Одеському будинку творчості 1962
року, де він упродовж місяця спілку-
вався зі Стусом. А заслужений діяч
мистецтв, письменник і кіноактор з
Києва Василь Довжик згадав заня-
ття в літстудії у Горлівці, на яких обго-
ворювали вірші молодих авторів,
серед них був і Стус.

З ініціативи ради МГО “Вінниць-
ке земляцтво” у м. Києві готується
до друку збірка “З рідним краєм по-
ріднюєсь”. У ній будуть не лише спо-
гади земляків, рідних і близьких Ва-
силя Стуса, твори про нього, а й два

десятки Василевих віршів, присвя-
чених рідному селу, матері, землі,
що народила його дух, вигодувала
своім стражданням хлібом:

*Верни до мене, пам'яте моя!
Нехай на серце ляже ваготою
моя земля*

*з рахманною журбою,
хай сходить співом
горло солов'я
в гаю нічному. Пам'яте, верни
із чебреця, із липня жаротю.
Хай яблука осіннього достою
в мої червонобокі виснуть сни.*